

با کودکان

در سفری به استان سمنان

فصلنامه آموزشی، تحلیلی و اطلاع رسانی
برای مربیان مراکز پیش دبستانی، دانشجویان و کارشناسان آموزشی
دوره دوم / شماره ۴ / تابستان ۱۳۹۰

شمارگان: ۱۳۰۰۰ نسخه

E-mail: pishdabestani@roshdmag.ir

www.roshdmag.ir

مدیرمسئول: محمدناصری
سردبیر: فرخنده مفیدی
هیئت تحریریه:
مرتضی مجدفر
مرتضی طاهری
فریده عصاره
مسعود تهرانی فرجاد
شیرین برزین
مدیر داخلی: شهلا فهیمی
ویراستار: بهروز راستانی
طراح گرافیک: مهسا قباپی
عکس جلد: اعظم لاریجانی

قبل توجه نویسندگان و مترجمان محترم:

● مقاله‌هایی را که برای درج در مجله می‌فرستید، باید با آموزش پیش دبستانی مرتبط باشد و قبلاً در جای دیگری چاپ نشده باشد. ● مقاله‌های ترجمه شده باید با متن اصلی هم خوانی داشته باشد و متن اصلی نیز همراه آن باشد. چنانچه مقاله را خلاصه می‌کنید، این موضوع را قید بفرمایید. ● مقاله یک خط در میان، در یک روی کاغذ و با خط خوانا نوشته و یا ماشین شود (مقاله‌ها می‌توانند با نرم‌افزار ورد - Word - و بر روی لوح فشرده (CD) یا فلاپی و یا از طریق پست الکترونیکی مجله نیز ارسال شوند). ● نثر مقاله باید روان و از نظر دستور زبان فارسی درست باشد و در انتخاب واژه‌های علمی و فنی دقت لازم مبذول شود. ● محل قرار گرفتن جدول‌ها، نمودارها، شکل‌ها و عکس‌ها در متن مشخص شود. ● مجله در، رد، قبول، ویرایش و تلخیص مقاله‌های رسیده مختار است. ● آرای مندرج در مقاله ضرورتاً مبین رأی و نظر مسئولان رشد آموزش پیش دبستانی نیست. بنابراین، مسئولیت پاسخ‌گویی به پرسش‌های خوانندگان با خود نویسنده یا مترجم است. ● مجله از عودت مطالبی که برای چاپ مناسب تشخیص داده نمی‌شود، معذور است.

تا او هست چه باک ۲ / سردبیر
دلم برای خانم مربی تنگ میشه! ۴ / عطیه شهودی، اصغر ندیری
فقط یک زمین داریم ... ۷ / دکتر فرخنده مفیدی
به آخر خط رسیدهام ... ۱۰ / دکتر مریم باریک‌بین
تغذیه با شیر مادر ۱۲ / دکتر مرجان گودرزی
سامانه چهاربخشی مدیریت منابع انسانی ۱۵ / مرتضی مجدفر
پیش دبستان لانه‌ای! ۱۹ / مرتضی طاهری
کودکان چگونه با هم دوست می‌شوند؟ ۲۰ / مریم سخا
فعالیت‌هایی برای آمادگی در نوشتن ۲۲ / عطیه شهودی
کاردرستی ۲۴ / الهام وفایی نژاد
پرسش از مربیان، پاسخ از رشد پیش دبستانی ۲۶ / فریده عصاره
مکانی برای اشتغال کودکان! ۲۸ / سارا جلالی
آموزش انضباط به کودکان ۳۰ / جمیله حدادزاده
کودک و خدا ۳۴ / مسعود تهرانی فرجاد
مرکز رغبت ۳۶ / ناهید روئینی
آموختن از بزرگان ۳۸ / محبوبه فیض نژاد
سنجش میزان سازگاری اجتماعی در نوآموزان ۳۹ / محمد شاه‌آبادی
نافرمانی مدنی با زبان بدنی! ۴۰ / ندا سلامت
مامان! من نمی‌خوام برم مهد کودک ۴۱ / نرگس دهستانی اردکانی
هنر و زندگی کودکان ۴۳ / دکتر مرجان لریکیان
معرفی کتاب ۴۶ / شیرین برزین
نیازسنجی برنامه درسی رشته کارشناسی تربیت مربی پیش دبستان ۴۷

تلفن پیامگیر نشریات رشد:

۸۸۳۰۱۴۸۲

کد مدیر مسئول: ۱۰۲

کد دفتر مجله: ۱۱۳

کد امور مشترکین: ۱۱۴

نشانی دفتر مجله: تهران، ابرانشهر شمالی، پلاک ۲۶۶
صندوق پستی ۱۵۸۷۵/۶۵۸۵
تلفن: ۸۸۴۹۰۲۳۴ (داخلی ۴۲۹)
نشانی امور مشترکین: تهران، صندوق پستی ۱۶۵۹۵/۱۱۱
تلفن: ۷۷۳۳۶۶۵۶ - ۷۷۳۳۶۶۵۵
چاپ: شرکت افست (سهامی عام)

تا او هست

تو به آفتاب گفتی، به زمین قدم گذارد
تو چه خوب و مهربانی، تو خدای بی شریکی
سلام. فرا رسیدن فصل تابستان و دور شدن از تنیدگی و البته کار و تلاش
هدفمند را تبریک می‌گوییم.

فصلی دیگر از فصول پرورش خلاقیت و تازگی آمده است و کودکان بسیاری
در سراسر میهن اسلامی، با کمک بزرگ‌ترها در اندیشه شادی و درک پیام‌های
تازه‌اند.

اگر شادی و نشاط را خمیرمایه اوقات فراغت کودکان قرار دهیم و اگر مقدار
بیشتری وقت به همراه آن‌ها صرف کنیم و به بازی‌هایشان اهمیت دهیم، موفقیت
و سلامتی آن‌ها را رقم زده‌ایم. ترتیب دادن سفرهای برون و درون شهری، مشاهده
آثار تاریخی، موزه‌ها و دیدن تازه‌ها و پدیده‌های اطراف در این فصل زیبا، به کودکان
فرصت می‌دهد تا به دانسته‌های خود بیفزایند، هیجان‌ات خود را متعادل کنند و از
بودن با بزرگ‌ترها و خانواده لذت وافر ببرند.

در این نوشتار فرصت طرح چند مسئله وجود دارد که امید است به
صورت عمیق‌تر از طریق نوشته‌ها و تحقیقات صورت گرفته، در این شماره و
شماره‌های بعدی رفع ابهام شوند.

◀ آموزش و پرورش پیش از دبستان چه سنینی را دربر می‌گیرد؟ آیا
فقط مخصوص کودکان ۵-۶ ساله است یا کودکان یک سال قبل از
ورود به دبستان را هم شامل می‌شود؟

در پاسخ باید گفت، وقتی به حدود و شمول مفهوم آموزش
و پرورش دوران اولیه کودکی توجه کنیم، در می‌یابیم که
دوران اولیه کودکی دوره‌ای است که از تولد آغاز می‌شود و تا
سنین ورود به مدرسه ادامه دارد. البته در بعضی جوامع با
توجه به سن ورود به دبستان، دوره پیش دبستانی بخشی
از دوره‌های مقدماتی یعنی ۹-۸ سالگی را نیز در بر
می‌گیرد. در طبقه‌بندی کنونی آموزش و پرورش پیش از
دبستان در بسیاری جوامع، کودکان در این گروه‌های
سنی قرار می‌گیرند: شیرخواره (اطفال، از تولد تا ۱۸
ماهگی)، نوپا (از ۱۸ ماهگی تا سه سالگی)، نوباوه (سه
تا پنج ساله) و سرانجام دوره آمادگی یا کودکستان
(پنج و شش ساله). گفتنی است، استدلال برای این
طبقه‌بندی شباهت ویژگی‌ها و خصوصیات ابعاد رشدی
کودکان است. بنابراین پیش از دبستان فقط اختصاص به
گروه سنی ۵-۶ سال و یک سال پیش از ورود به دبستان و
دوره رسمی ندارد و شمول گسترده‌ای دارد.

◀ در بسیاری از سفرهای استانی، با سؤالات زیادی درباره
آموزش خواندن و نوشتن، آموزش قرآن، یادگیری‌های رسمی

چه باک

سر دبیر

کودکان و شیوه‌های مناسب کار با آنان مواجه می‌شویم. البته در سال جدید بر آن هستیم که به این ابهام‌ها از طریق نوشته‌ها و تحقیقات صورت گرفته پاسخ دهیم. در این جا به ذکر این نکته اکتفا می‌کنم که آموزش هر موضوع در این دوره، از رسمیت و سازمان‌یافتگی دوره ابتدایی برخوردار نیست، بلکه منظور از آموزش، آماده‌سازی و ارائه مفاهیم پایه و اولیه و پیش‌نیاز برای دوره بعدی است؛ به عبارت بهتر، آماده کردن کودکان از طریق پرورش حواس، فراوانی شنیده‌ها و دیده‌ها و بیان مطالب و کسب تجربه‌های پیش‌نیاز مقدم بر کار رسمی.

برای مثال، قرار نیست کودکان ۶-۵ ساله متن کتابی را بخوانند، یا چیزی را بنویسند و حروف الفبا را به سبک کلاس اول یاد بگیرند، بلکه شنیدن درباره حروف، دریافت اصوات و دیدن و بازی کردن با حروف، مشاهده آثار نوشتاری، تقویت ماهیچه‌های چشم و دست (ماهیچه‌های ظریف و کوچک)، تصویرخوانی از راست به چپ و غیره، مقدم بر خواندن و نوشتن است. هم‌چنین شنیدن صوت زیبای قرآن و داستان‌های زیبا درباره مفاهیم قرآن از زبان ائمه اطهار، مقدم بر خواندن و نوشتن از روی متن کتاب آسمانی است. در این باره سؤال‌های بسیاری مطرح شده‌اند که ان‌شاءالله از طریق مقاله به آن‌ها پرداخته خواهد شد.

◀ آموزش مدرن و به‌کارگیری اندیشه‌های نوین و روش‌های نو و فناورانه در برنامه‌های دوره پیش از دبستان چه جایگاهی دارند؟

آموزش مدرن بر این نکته تأکید دارد که با نشانه گرفتن استعدادهای درونی فراگیرنده، او را برای تولید اندیشه و دانش آماده کند. در بیانی اجمالی می‌توان گفت آموزش و پرورش مدرن دارای ویژگی‌های زیر است:

- کودکان را به جلو حرکت می‌دهد.
- به دنبال آن است که آن چه هست را به وضعیت مطلوب‌تر تحول بخشد.
- به دنبال تحلیلی است و دانش آموز و کودک را منتقد، محقق و پیشرو می‌خواهد.
- خواهان آن است که فرد، دیگران را بشناسد و درک کند و با آن‌ها مفاهمه و تعامل داشته باشد.
- مطلق نگر نباشد و آزاداندیشی را ترویج می‌دهد.
- امکان توسعه توانایی‌ها و ظرفیت‌های افراد را فراهم می‌آورد و نگاه آنان را با احترام به گذشته، به حال و آینده معطوف می‌دارد.

بنابراین تغییر از آموزش سنتی به آموزش مدرن که مبتنی بر فناوری اطلاعات است و با ورود رایانه و ارتباط چندرسانه‌ای (مولتی مدیا)، عرصه تعلیم و تربیت را دستخوش تحول عظیمی کرده است، باید سرلوحه کار مربیان قرار گیرد. در این مدل، تغییر از آموزش سنتی به مدرن، گذر از یادگیری سطحی به یادگیری عمقی و از حفظ کردن و تکرار رویدادها به تحلیل کاربرد و ارزش‌یابی و سازمان‌دهی عناصر در قالب و ساختاری نو، از مهم‌ترین حوزه‌های تغییر در سال‌های اخیر به شمار می‌رود که باید در برنامه‌ریزی کلان به دید و نظر دست‌اندرکاران بیاید و از این زاویه به مسئله برنامه‌ریزی بنگرند و مسئولیت خود را به انجام رسانند. گفتنی است، استفاده از فناوری نوین در مراکز پیش‌دبستان فعلی البته به تجهیزات سخت‌افزاری محدود نمی‌شود، بلکه نیازمند برنامه‌ریزی دقیق و گسترده برای تهیه محتوای آموزشی مناسب، آگاهی از امکانات چندرسانه‌ای، استفاده از مربیان آموزش دیده و مسلط بر این مقوله، ایجاد فضای مناسب برای یادگیری و ایجاد بسترهای کارآمد برای استفاده از اینترنت و مواردی از این دست است. امیدوارم که در فصل تابستان، مربیان، مدیران و کارشناسان با فراغ بال بیشتری به بهسازی برنامه‌ها بیندیشند و از طریق شناخت شیوه‌های نوین و ارتباط با خانواده‌ها، به درک عمیق‌تری از کودکان نائل آیند.

دوست‌دار کودکان

اشاره

کودکان اهل کنجاوی و پرسش هستند و اگر کسی حوصله سؤال و جواب و هم‌گامی با آن‌ها را داشته باشد، تا زمانی طولانی می‌توانند در این چرخه بمانند. بچه‌هایی که به مراکز پیش دبستانی و مهدهای کودک می‌روند، در واقع از لحاظ مراتب هوش و فعالیت‌های جمعی، عاطفی و فردی خود را یک سر و گردن بالاتر از دیگر کودکانی نشان می‌دهند که گذرشان به این مراکز آموزشی نیفتاده است. شاید کمتر اتفاق افتاده است، اما در این جا با تعدادی از کودکان هفت ساله که پیش دبستانی را گذرانده‌اند، گفت‌وگویی انجام داده‌ایم که مشروح گزارش آن را به نظر خوانندگان گرامی مجله می‌رسانیم. البته پیش‌تر بگوییم که تا حد ممکن به نوع گفتار ساده و صمیمی این کودکان وفادار مانده‌ایم تا آن حال و هوای صمیمی دوران کودکی اثر خود را داشته باشد.

بازی، شعر و قرآن خوانی

بازی وسیله اصلی کودک برای ایجاد ارتباط و یادگیری است. به همین دلیل، وقتی بچه‌ها کنار هم قرار می‌گیرند، سر از پا نمی‌شناسند و البته ممکن است سر و صدای فراوان هم داشته باشند. وقتی از یک نفر سؤالی پرسیده می‌شود، همه دوست دارند به آن پاسخ دهند. می‌پرسیم:

• «بچه‌ها تو پیش دبستانی چه کارهایی انجام می‌دی؟» و جواب از بین آن همه صدا به گوش می‌رسد: «ما توی پیش دبستانی کارهایی مثل خمیربازی، شعر خوانی، کار دستی سازی و سفالگری می‌کردیم و کتاب می‌خوندیم و مشق (لوحه نویسی) می‌نوشتیم. موقع خمیربازی، شکل حیوانات کوچک درست می‌کردیم. گاهی هم با این خمیر، عددای زیادی با دست خودمون می‌ساختیم و یا هر چی دوست داشتیم، درست می‌کردیم. کار دستیای زیادی با قیچی و کاغذ رنگی درست کردیم و با گواش رنگ کردیم و

عکس: غلامرضا بهرامی

دانش آموزان پایه اول ابتدایی از مزیت‌ها و تفاوت‌های پیش دبستانی و ابتدایی گزارش می‌دهند

دل‌م‌برای خانم مربی تنگ‌میشه!

گفت و گو: عطیه شهودی
تنظیم: اصغر ندیری

داشتیم. مربی قصه تعریف می کرد. یا هم کلاسی مون پای تخته می رفت و به داستان تعریف می کرد.»

نقاشی، موسیقی

وسایل نوشتن بی خطر، مانند مداد شمعی یا آبرنگ از وسایل مناسب برای تمرین نقاشی این کودکان است. علی کوچولو می گوید: «ما با مداد رنگی، پاستل (مداد شمعی)، آبرنگ رو کاغذ و روی تخته کلاس نقاشی می کشیدیم. خانم مربی به ما یاد داده بود که بعضی وقتا آبرنگ رو به دستامون بمالیم و با اون نقاشی بکشیم»

علی به موسیقی هم علاقه دارد. وقتی می پرسیم که آیا در پیش دبستان موسیقی هم داشتید، می گوید: «بله، ما آرف یاد گرفتیم. الان من آهنگای زیادی رو می تونم با آرف بزنم»

حسین، کنار علی ایستاده است و ما را نگاه می کند. به او می گویم: «می تونی بگی چه کتابایی تو پیش دبستانی داشتی؟» او می گوید: «خیلی کتاب داشتم، کتاب نخودی. هنوزم اون رو نگه داشتم. کتابی داستان. کتابی عکس دار رنگی ام داشتیم.» ناگهان **مهیار** از گوشه ای می آید جلو و می گوید: «من یه چیزی یادم اومد. به ما شطرنج یاد دادن. شطرنج قشنگه. مربی به ما یاد داد.»

امیر: ما زبون فارسی و انگلیسی یاد گرفتیم. انگلیسی رو دوست داشتم، چون با شعر و آهنگ بود

کارن: من کلاس شطرنج رفتم، شطرنج به ما کمک می کنه که مسئله حل کنیم. باید خیلی فکر کنیم. شطرنج خوبه. من دوست دارم. با مامان و بابا هم بازی می کنم

می گویند، آشنا کرد. وقتی از این کودکان می پرسیم:
 - راستی بچه ها، ورزش هم انجام می دادین؟

جواب می دهند که «بله» و سپس **کارن** توضیح می دهد: «ورزشم داشتیم، مثل ژیمناستیک، فوتبال، بازی با توپ، دنبال بازی، بسکتبال، مربی ژیمناستیک ما یه آقا بود. حرکتهای زیادی انجام می دادیم. مربی مون دو نفر رو مبصر می کرد که به ما نرمش بده تا

ماهک: مربی ما خانم بود. من خیلی دوستش داشتم

بدن ما قوی بشه و بتونیم زودتر بزرگ بشیم. گاهی تو حیاط پیش از دبستان بازی هایی می کردیم، مثل قایم موشک، دنبال بازی، توپ بازی. با مربی بازی می کردیم؛ وسطی، والیبال، مسابقه دو. توی حیاط پیش دبستانی یه سکو داشتیم که روی اون با بچه ها بازی می کردیم. گاهی هم تو کلاس بازی می کردیم؛ مثل نون

بیار کباب ببر، خنده بازی و بشین پاشو.» وقتی از این دخترها و پسرها که مشغول بازی هستند، می پرسیم که آیا می توانند به فعالیت های دیگرشان هم اشاره ای کنند، **امیر** می گوید: «اجازه من بگم؟ اون جاقصه گویی ام

اونارو با چسب می چسبوندیم. مثلاً همین طوری که مربی توضیح می داد اسب درست می کردیم»
 - قرآن چطور؟ کسی بلد هست قرآن بخونه؟

در این لحظه **علی** دست بلند می کند و می گوید: «بله، مثلاً ما الان **سوره ناس**، **عصر**، **توحید** و **کوثر** رو حفظ هستیم اون جا وقتی **سوره ای** رو حفظ می کردیم، به ما جایزه می دادن.»

در این لحظه **علی** دیگر فرصت نداد و شروع به قرائت **سوره کوثر** کرد.

شعر هم از آن ابزارهایی است که خیلی جاها به کمک مربی پیش دبستان می آید و به دلیل، روان بودن یا وزن داشتن و شاد بودن، بچه ها زود آن را می گیرند. در این جا هم تا

از بچه ها می خواهیم شعری بخوانند که از پیش دبستان در ذهنشان مانده است، یکی چنین شروع می کند: «این شعر درباره قطره آبه: اول من آب بودم، بودم میان دریا، بعداً بخار گشتم، رفتم به آسمان ها، در آسمان آبی، یک تکه ابر بودم، با شوق و ذوق بسیار، رفتم به آن رسیدم، باران شدم چکیدم، در ذره ذره خاک، گل شد هزاران گل سرزده، از آن خاک پاک.»

ورزش

انجام حرکات بدنی مناسب برای کودکان در این سن بیشتر در قالب بازی می گنجد. اما رفته رفته می توان آن ها را با صورت پیشرفته تر بازی و حرکات بدنی که به آن «ورزش»

می پرسیم: «شطرنج سخته؟»

مهیار جواب می دهد: «نه، اصلاً چیز سختی نیست. خیلی هم آسونه. مثل بازی با اسباب بازی. من خیلی برنده شدن تو شطرنج رو دوست دارم.»
 در این حال، کارن هم ذوق زده می گوید: «من کلاس شطرنج رفتیم، شطرنج به ما کمک می کنه که مسئله حل کنیم. باید خیلی فکر کنیم. شطرنج خوبه. من دوست دارم. با مامان و بابا هم بازی می کنم.»

یادگیری زبان های دیگر

کودکان توانایی های بسیاری دارند و در صورتی که به آن ها سمت و سویی مناسب داده شود، نتایج باور نکردنی خواهند داشت. یکی از فعالیت های برخی واحدهای پیش دبستانی یا مهد کودک ها آموزش زبان خارجی است.
 امیر درباره یاد گرفتن زبان خارجی می گوید: «ما زبون فارسی و انگلیسی یاد گرفتیم. انگلیسی رو دوست داشتیم، چون با شعر و آهنگ بود. مربی ما میس مریم، شعرای انگلیسی رو از روی سی دی می خونند. میس مریم شکل هایی رو به ما نشون می داد. بعد اسم انگلیسی اون رو به ما می گفت. هر کی خوب یاد می گرفت، یه جایزه بهش می داد.»

مربی ها

ماهک هم با بچه ها بازی می کند. می خواهیم درباره مربی ها از بچه ها پرسیم، بنابراین از ماهک شروع می کنیم: «ماهک جان، مربی شما خانم بود یا آقا؟»
 ماهک می گوید: «خانم بود. خیلی

مهیار: شطرنج مثل بازی با اسباب بازی. من خیلی برنده شدن تو شطرنج رو دوست دارم

دوستش داشتیم.»

امیر از آن طرف می گوید: «مربی ما هم خانم بود. اما آقا مربی هم می اومد و به ما ورزش یاد می داد. آقا مربی خیلی باحال بود. برای ما آهنگ پخش می کرد. شعر می خوندم و بازی می کردیم.»

تفاوت دبستان و پیش دبستان

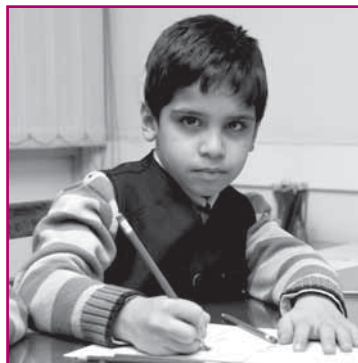
چه تفاوت هایی بین پیش دبستان و دبستان وجود دارد؟ آیا کودک می تواند این تفاوت ها را حس و بیان کند؟ برای گفتن این وجوه تفاوت باید از جایی شروع کرد و

حسین: خیلی کتاب داشتیم، کتاب نخودی. هنوزم اون رو نگه داشتیم. کتابای داستان. کتابای عکس دار رنگی ام داشتیم

مقدمه ای آورد. بنابراین به امیر می گوییم: «حالا لباس مدرسه ات با پیش دبستانی فرق کرده؟»

آره. تو دبستان همه باید لباسای به جور بپوشیم. تو پیش دبستانی هر لباسی دلمون می خواست، می پوشیدیم. تازه الان من رو نیمکت پیش دو نفر دیگه می نشینم.
 - درس ها چی؟ فرق کرده؟

- توی پیش دبستانی قرآن داشتیم. خیلی راحت بود. الان سوره هایی که یاد می گیریم یا

حفظ می کنیم، سخت تر شده. الان شعرایی که می خونیم هم سخته. کتاب «بخوانیم و بنویسیم» داریم. نوشتن یاد می گیریم. تو پیش دبستانی با شکل و عکس کار می کردیم و مشق نداشتیم. ولی الان داریم.»

- کلاس ها چه فرقی کرده؟

- کلاس های ما قشنگ تر بود. دیوارا پر از نقاشی و عکس بود. عکس حیوانات داشتیم. بعضی وقتا اسباب بازی های خودمون رو از خونه می آوردیم. تو دبستان به ما اجازه نمی دن اسباب بازی بیاوریم. دلم برای خانم مربی مون تنگ می شه!

یک مقایسه

در این که ممکن است بچه ها به یاد کلاس و مربی دوره پیش دبستان خود بیفتند،

شکی نیست. اما این در واقع نوعی مقایسه را هم مطرح می کند. باید از آن ها پرسید که حالا چه کسی یا چیزی را بیشتر دوست دارند و چرا؟

کارن می گوید: «من حالا کتابای دبستان رو بیشتر دوست دارم. چون اون ها رو خوب یاد می گیریم. شعر داره و می تونم بخونم و بنویسم. از کتابای پیش دبستان نمی تونستم خواندن و نوشتن رو یاد بگیرم. حالا تو مدرسه دوستای زیادی دارم. خیلی خوش می گذره. من هم پیش دبستان و هم دبستان رو دوست دارم.»

علی: ما الان سوره ناس، عصر، توحید و کوثر رو حفظ هستیم

فقط یک زمین داریم...

دکتر فرخنده مفیدی

کلید واژه‌ها: اکولوژی، بوم شناسی، باز یافت مواد، کمپوست مواد، منابع طبیعی، روز هوای پاک، روز زمین.

اشاره

بوم‌شناسی (اکولوژی)، در حقیقت مطالعه همه چیزها و پدیده‌های زنده در ارتباط با محیط خود و نیز با یکدیگر است. محیط می‌تواند هر چیزی تلقی شود که پیرامون ما را در بر می‌گیرد. ما انسان‌ها، با اعمال و واکنش‌های خود تغییر دهنده محیط هستیم. علاوه بر این، همه چیز در طبیعت به طور پیوسته و دائم در حال تغییر است و تغییر در یک سطح می‌تواند تغییرات در جاهای دیگر را نیز سبب شود.

از کودکان سؤالات باز پاسخی بپرسید و این گونه سؤالات به آنها کمک خواهد کرد تا فکر کنند که چرا باید از محیط زیست خود مراقبت کنند.

- چه اتفاقی می‌افتد اگر همه آدم‌ها، آشغال‌هایشان را روی زمین بریزند؟
- فکر می‌کنید چه اتفاقی می‌افتد اگر ما آب آلوده را در آب پاک بریزیم؟
- چرا ما مواد را باز یافت می‌کنیم و در چرخه تولید و استفاده دوباره وارد می‌کنیم؟
- فکر می‌کنید چرا گیاهان برای ما اهمیت دارند؟
- از چه راه‌هایی می‌توانیم به حفاظت از محیط زیست و یا مراقبت از آن کمک کنیم؟ (در خانه، در پارک، در فروشگاه و...).

گیاهان در فضاهای پیش از دبستان می‌توانند به هر کودک فرصت دهند تا چیزهای بسیاری را درباره رشد و پرورش و نیز نیازهای گیاهان در طبیعت یاد بگیرند

درگیری اولیه با محیط، در شکوفایی و پرورش حس درک و شناخت و مراقبت به کودکان کمک خواهد کرد، نسلی از کودکان که در آینده تأثیرات مهمی را در دنیا خواهند گذاشت.

ریوکین (۱۹۹۳) چنین اظهار می‌دارد: «ما باید بر محیط و نقشی که انسان‌ها در مصرف و استفاده و یا حمایت و نگهداری از ثروت‌ها و سرمایه‌های زمینی به عهده دارند، تأکید کنیم.» انسان‌ها بر محیط خود اثرات عظیمی می‌گذارند و بالعکس هرگونه تعامل کودک با دنیای پیرامون خود، نه فقط بر خود کودک به عنوان یک انسان، بلکه بر محیط و دنیای او اثرگذار است.

سؤال اساسی این است که: مسائل

نگاه کردن و مشاهده دقیق آن چه در طبیعت رخ می‌دهد، به کودکان فرصت می‌دهد تا به حل مسئله علمی، خلاقیت، مشارکت و اکتشاف بپردازند

محیطی که انسان امروز با آن‌ها مواجه است، کدام‌اند؟

بعضی از این مسائل عبارت‌اند از: آلودگی هوا و آب، نخاله و آشغال و پسماندهای زیاد، گرمایش دنیا، سوراخ شدن «لایه اوزن» و تخریب جنگل‌ها و قطع درختان. مسئولیت و تعهد ما به عنوان معلم، هدایت و راهنمایی کودکان از طریق نشان دادن علاقه و نگرانی درباره «اعمال و فعالیت‌های مقابله سالم محیطی، مانند بازیافت، کمپوست کردن و از همه مهم‌تر، استفاده صحیح از آن‌هاست. [Petrash, 1992]

تعدد و تنوع رویکردها

رویکردهای چندی وجود دارند که ما می‌توانیم به عنوان والدین و مربیان در طراحی برنامه درسی دوره پیش از دبستان و دوران اولیه کودکی اتخاذ کنیم. این رویکردها مواردی هم چون «تغییر محیط و آن چه می‌توانیم در حفاظت، مراقبت و نگه داری از محیط به عهده بگیریم»، را شامل می‌شوند. در این زمینه، انتخاب موضوع «آن چه در طبیعت وجود دارد که پیوسته در حال تغییر است» را پیشنهاد می‌کنیم. با انتخاب و استفاده از «روش‌های موضوعی»^۱، شما مربیان می‌توانید کودکان را با تغییرات فصول، تغییرات جوی و به‌ویژه، تبدیل شب به روز، و تغییرات و تحولاتی که در مورد هر کودک و انسان از ابتدای تولد روی می‌دهد، آشنا کنید.

پتراش (۱۹۹۲) هم چنین اظهار می‌دارد: «ما وقتی می‌توانیم به بهترین وجه به کودکان خدمت کنیم که توجه و تمرکز آن‌ها را به سنگ‌ها، علف‌ها و گیاهان، گل‌ها، درختان و حیوانات، از طریق پیدا کردن راه‌ها و شیوه‌های خلاق و بامعنی جلب کنیم؛ شیوه‌هایی که به طبیعت اجازه ورود به کلاس و فضای بازی را می‌دهند و نیز با بردن کودکان به طبیعت تا حدی که امکان دارد، رابطه محبت‌ورزانه و توأم با مهربانی نسبت به طبیعت و زیبایی‌های آن، نه تنها به ارتقای سطح سلامت در کره خاکی ما می‌انجامد،

بلکه سلامت و تندرستی را برای کودکان به ارمان می‌آورد.»

در این جا به پاره‌ای از فعالیت‌هایی که بر بوم‌شناسی تمرکز دارند، اشاره می‌کنیم:

• کاشت گیاهان و فعالیت‌های باغبانی در اوقات گوناگون سال

خوش‌بختانه ما در کشوری زندگی می‌کنیم که کشور چهار فصل نامیده شده و از تنوع آب و هوایی بسیار خوبی برخوردار است و می‌توان فعالیت‌های متنوعی را با کودکان در این زمینه انجام داد. در بعضی از مکان‌ها، تقریباً در تمام طول سال هوا گرم و معتدل است و کاشت و رشد گیاهان در هر زمان به خوبی میسر است. در جاهایی که زمین در زمستان یخ می‌بندد، البته می‌توان انتظار کشید تا هوا گرم‌تر شود و انجام فعالیت‌های باغبانی در محیط باز و فضای بیرون میسر گردد، ولی کاشت گیاهان در فضای بسته و درونی، همیشه امکان‌پذیر است. شما می‌توانید کاشت گیاهان در مجموعه‌ای از قوطی‌های کنسرو، رشد درختچه را در درون یک تشت، و یا کاشت دانه‌ها و بذرها را در ظرف مناسب دیگر، در این زمان، شروع کنید.

• درست کردن یک توده کمپوست

کودکان می‌توانند برگ‌ها، قطعات و شاخه‌های بریده درختان و گیاهان و پسماندهای غذایی را به صورت توده‌ای در یک گودال و جاهای خاص دیگر انباشت و کمپوست کنند. از این ترکیب و ماده کمپوست بعداً می‌توانند برای رشد گیاهان باغچه در فصل بهار استفاده کنند. این کار می‌تواند به صورت تجربه‌ای مشارکتی با همکاری یک و یا دو کلاس دیگر نیز ترتیب داده شود. کودکان از مشارکت با یکدیگر در مراکز و مدارس بسیار لذت خواهند برد.

• جمع‌آوری آب باران در یک ظرف و بازیافت و استفاده مجدد از آن برای آبیاری گیاهان

آب باران را به وسیله یک آبکش و صافی،

کاغذی از روزنامه‌های باطله و چسب استفاده کنید. کودکان از این لوله‌های کاغذی و یا مقوایی برای ساختن برج، حفاظ و نظایر آن در محل‌های بازی استفاده خواهند کرد.

• تشویق به نریختن آشغال و ایجاد زباله

به کودکان مرتباً گوشزد کنید آشغال‌ها باید در ظرف مخصوص زباله ریخته شوند. زیرا پراکنده شدن زباله و آشغال در محیط می‌تواند خطرناک باشد و موجبات بیماری را فراهم آورد. به کودکان باید نشان دهید که چگونه می‌توانند از پراکنده شدن آشغال‌ها و زباله‌ها و کثیف شدن محیط جلوگیری به عمل آورند. آن‌ها را در برنامه‌های تمیز کاری و پروژه حفاظت از محیط شرکت دهید.

• پاس‌داشت روز هوای پاک ۳ و روز زمین

با استفاده از روزنامه یا کیسه و ساک خرید کلاه‌هایی برای کودکان درست کنید. یک کیک و یا شیرینی مخصوص روز هوای پاک به شکل سیاره زمین درست کنید و با شیرینی‌های به‌اشکال طبیعی، مانند پرنده‌گان، برگ‌های درختان، آن را تزئین کنید. ترتیبی دهید که کودکان در برنامه «پساده‌روی و جمع کردن آشغال و زباله‌ها» شرکت کنند. از وسایل و مواد بازیافتی، وسایل اجرای موسیقی و طبل کودکان بسازید تا در رژه‌های کودکانه و شاد به صدا در آورند.

مطمئناً مدیران و مربیان خلاق و با ذوق می‌توانند پروژه‌ها و برنامه‌های شاد دیگری را با الهام از پیشنهادات مطرح شده، تنظیم کنند و کودکان را با مفهوم حفاظت از محیط زیست، جلوگیری از آلودگی منابع طبیعی و مراقبت از نعمت‌های محیطی آشنا کنند.

پی‌نوشت

1. Ozone layer
2. The matic methods
۳. روز زمین در بسیاری از کشورها ۲۲ آوریل هر سال است. روز هوای پاک در تقویم ایرانی ۲۹ دی ماه است. اکنون که تابستان است، می‌توانید با فراغ‌بال بیشتر واحدهای کار ویژه روز ۲۹ دی‌ماه را فراهم کنید.

بعد از انتخاب یک درخت و شناسایی نوع و نام آن، می‌توانند نقاشی آن را بکشند، عکس‌هایی از درخت خود در فصل‌های متفاوت بگیرند و درختان یکدیگر را با هم مقایسه کنند. مطمئناً مقایسه و بررسی تنه، برگ‌ها و شاخه‌ها و دیگر قسمت‌های درختان، با استفاده از ذره‌بین و درشت‌کننده‌های دیگر لذت‌افزایی خواهد برد. حتی می‌توانند مشاهده و شناسایی کنند که چه پرنده‌گانی احتمالاً به درخت آن‌ها علاقه دارند. کودکان از آویزان کردن یک آشیانه پرنده و یا یک ظرف غذای پرنده خوش حال می‌شوند و از فعالیت در اطراف درخت لذت می‌برند.

• بازیافت و کنسرو کردن مواد و منابع طبیعی

کودکان می‌توانند روزنامه‌ها و انواع کاغذهای دیگر، آلومینیوم، شیشه، بعضی از انواع پلاستیک و لباس‌های کهنه را بازیافت کنند. لازم است برای کودکان «پروژه بازیافت» ترتیب دهید. و آن‌ها را به محل بازیافت در محل خود ببرید و خانواده آن‌ها را نیز در این پروژه مشارکت دهید.

هم چنین می‌توانید اشیا یا وسایل شکسته کلاس درس را، به جای خرید وسایل جدید و یا دور ریختن، تعمیر کنید و دوباره مورد استفاده قرار دهید. کودکان را تشویق کنید از هدر رفتن آب جلوگیری کنند. به این منظور، از آن‌ها بخواهید وقتی دندان‌ها و یا دست‌های خود را می‌شویند، به جای این که شیر آب را باز نگاه دارند، بلافاصله آن را ببندند و مانع هدر رفتن آب شوند.

• استفاده از کیسه‌ها و ساک‌های خرید و روزنامه‌های باطله

از کیسه و ساک‌های خرید فروشگاه‌ها و روزنامه‌های باطله می‌توانید به صورت‌های متفاوت در کارها و فعالیت‌های کودکان استفاده کنید. یک یا دو کیسه و یا ساک خرید را در کنار محل رنگ آمیزی کودکان یا مرکز فعالیت‌های هنری قرار دهید تا کودکان آن‌ها را رنگ کنند. برای درست کردن لوله

مانند آبکش یا سوراخ‌های بسیار ریز مثل الک و یا جای یا برنج صاف‌کن تصفیه کنید. این کار فرصتی برای کودکان فراهم می‌آورد تا آن چه را که باعث آلودگی آب باران می‌شود و نیز آن چه را که آب باران با خود می‌آورد و جمع‌آوری می‌شود، به دقت مشاهده کنند. علاوه بر آن، تدارک آب باران تمیز و پاک به منظور آبیاری گیاهان فضای درونی و سبزیجات آپارتمانی را نیز، به عنوان راهی دیگر برای استفاده از آب باران، یاد می‌گیرند.

• قبول مسئولیت برای نگهداری و مراقبت از یک گیاه و یا کاشت یک درخت

کودکان می‌توانند درختی را در زمین بازی و یا پارک نزدیک و محل امن دیگری انتخاب و به عنوان مراقب و نگهدارنده آن عمل کنند. به اصطلاح باغبان آن شوند و در طول سال، رشد و پرورش آن را مشاهده کنند. گاهی کودکان ترجیح می‌دهند خود درختی را با دست‌های خود در زمین بازی و یا در یک ظرف و گلدان کشت دهند. به هر صورتی که کودکان انتخاب کنند، انتخاب آن‌ها به مبحث و گفت‌گو و یا پاسخ به سؤالات متفاوتی منجر می‌شود. می‌توانید از آن‌ها سؤال کنید: «فکر می‌کنید که درخت از محیط چه چیزهایی می‌گیرد و در مقابل چه چیزهای به محیط پس می‌دهد؟»

بسیار مفید خواهد بود که از یک والد دعوت کنید؛ پدر و یا مادری که درباره درختان اطلاعات و دانش خوبی دارد. یا از یک باغبان حرفه‌ای دعوت کنید تا با کودکان در کلاس دیداری داشته باشد و به سؤالات آن‌ها پاسخ دهد و درباره مراقبت از گیاهان اندرزهایی به آن‌ها بدهد. علاوه بر این، با ترتیب دادن یک گردش علمی و رفتن به یک فروشگاه باغبانی و گل و گیاه، می‌توانید انگیزه و علاقه کودکان را در این باره افزون کنید. دادن مسئولیت به کودکان خردسال برای مراقبت از درختان و گیاهان و گل‌ها، می‌تواند عامل مهمی در تشویق آن‌ها به مراقبت و حفاظت از محیط باشد.

بررسی دلایل چگونگی فرسودگی شغلی در مدیران مراکز پیش دبستانی

به آخر خطر رسیده‌ام...

دکتر مریم باریک‌بین

- آیا فرسودگی شغلی در مدیران مراکز پیش از دبستان مشاهده می‌شود؟
  - آیا عملکرد شغلی مراکز، تحت تأثیر فرسودگی شغلی و خستگی‌های ناشی از آن قرار می‌گیرد؟
  - برای مقابله با فرسودگی شغلی مدیران چه تدابیری باید اندیشید؟
- این مقاله می‌کوشد به این پرسش‌ها پاسخ دهد.

کلید واژه‌ها: فرسودگی، فرسودگی شغلی، عملکرد شغلی، افسردگی، مراکز پیش دبستانی.

در مراکز پیش از دبستان تحت مراقبت و آموزش قرار دارند، عهده‌داری مسئولیت مهم مدیریت در این مراکز ایجاب می‌کند که آن‌ها درک درستی از خویشتن، ارزش‌ها و اعتقادات، خواسته‌ها و نیازهای جامعه هدف و نیز ویژگی‌های حرفه‌ای خود پیدا کنند. به علاوه، سبک‌های مقابله‌ای مناسبی را برای رویارویی با مشکلات شناسایی کنند و در جهت منطقی و اصولی در محیط کار خود از آن‌ها بهره بگیرند.

توجه به ویژگی‌هایی چون برخورداری از سلامت جسم و روان، ثبات عاطفی، اعتماد به نفس، قدرت سازگاری با محیط و تحمل و شکیبایی در مدیران مراکز حائز اهمیت است. بنابراین چنانچه علائمی از افسردگی و فرسودگی شغلی را تجربه کنند، باید با شناخت و آگاهی از روحیه خود و تأثیر آن بر کودکان، مربیان و خانواده‌ها، سبک‌های مقابله‌ای مناسبی را برگزینند و به کاهش صدمات ناشی از اثرپذیری رفتارها و نوع پاسخ‌گویی به مخاطبین حوزه مدیریت خود کمک کنند. در نهایت این‌که، چون فرسودگی شغلی یکی از نتایج حاصل از استرس‌های گوناگون است و می‌تواند علائمی جسمانی هم‌چون سردرد، زخم معده و... علائم روانی هم‌چون افسردگی، خشم و... را سبب شود، لازم است مدیران سبک‌های عقلانی، هیجانی، عاطفی، اجتنابی و انفصالی مناسبی را انتخاب کنند و با این سبک‌ها آشنایی یابند، تا ضمن برخورداری از روحیه سالم‌تر، عملکرد شغلی خود و رضایت ناشی از آن را ارتقا دهند.

منبع

۱. کوپر، کارل (۱۳۸۷). فشار روانی و راه‌های شناسایی و مقابله. ترجمه مهدی قراچه‌داغی و ناهید شریعت‌زاده. رشد. تهران.

بازگشت سرمایه و سوددهی امیدی نیست.
• تنش و استرس در مقابل حمایت، هدایت و پاسخ‌گویی به مسائل کودکان آزاردهنده است.

• ضعف مقررات و ضوابط گزینش و استمرار مربیان و کارکنان مرا آزار می‌دهد.
• رقابت در حوزه کاری این حرفه، سبب اضطراب و ناراحتی من شده است.

• مقررات غیر اصولی و توقعات و انتظارات خانواده‌ها و تحمیل غیر معقول بعضی از بخش‌نامه‌ها و اطلاعیه‌ها، سبب آشفتگی و ناراحتی مدیران می‌شود.

• احساس می‌کنم خانواده‌ها و انتظارات آن‌ها مرا نگران می‌کنند.

• با وجود علاقه و شادی در کار با کودکان، احساس می‌کنم به پایان خط رسیده‌ام.

• باید خود را بازنشست کنم و یا تغییر شغل بدهم.

• و...

مطالب فوق نشان دهنده شیوه‌هایی از عملکرد حاصل از فرسودگی شغلی است. برای مدیرانی که علی‌رغم تصمیم به کناره‌گیری و یا تغییر عملی کار، در کار خود باقی می‌مانند، کاهش کارایی، سرزندگی و خلاقیت با کاهش رضایت شغلی و تعهد نسبت به کار همراه می‌شود که می‌تواند روی کارکنان و خانواده‌ها نیز تأثیر منفی بگذارد. اگر این روحیه کسالت و افسردگی به تعاملات مدیر با شبکه‌های ارتباطی خود و کارکنان مجموعه خود منتقل شود، موجبات افت کار، غیبت کارکنان و علائم روانی و جسمانی ناشی از این پدیده نامیمون را فراهم می‌آورد.

چه باید کرد؟

از آن‌جا که بخش عظیمی از سرمایه انسانی کشور ما به عنوان کودکان آینده‌ساز،

پدیده فرسودگی شغلی، بخش اجتناب‌ناپذیر زندگی حرفه‌ای را تشکیل می‌دهد و از تجربیات ناشی از شغل سرچشمه می‌گیرد که به نوبه خود، باعث تأثیرات منفی در عملکرد شغلی می‌شود. اگرچه کار کردن، منبعی بسیار مهم برای امرار معاش و احراز موقعیت‌های اجتماعی است و به‌ویژه، کار با کودکان و خانواده‌ها در مراکز پیش از دبستان، از لذت و شادی‌های خاص خود برخوردار است، اما در عین حال می‌تواند به نارضایتی و تحلیل قوای جسمانی و روانی افرادی نیز منجر شود که با آن‌ها کار می‌کنند. زیرا محیط‌های کار تحت تأثیر محرک‌های فیزیکی، روانی و اجتماعی است که هر یک از این مؤلفه‌ها می‌توانند باعث فرسودگی شغلی شوند (الری، ۱۹۹۹).

در برخی از مشاغل خستگی ناشی از کار بیشتر دیده می‌شود، عموماً خدماتی که با انسان سر و کار دارند. به علت پیچیدگی و ظرایف ارتباطی و دشواری‌های پاسخ‌گویی به مسائل و مشکلات و دسترسی به منابع و راه‌حل‌ها، فرسودگی بیشتری را سبب می‌شوند و در این میان، حرفه گسترده مدیریت در تمامی حوزه‌ها و به ویژه حوزه آموزشی و کار با کودکان و خانواده‌ها، از این قاعده دور نمانده است. مدیریت مراکز پیش از دبستان، با توجه به اهمیت دوران سرنوشت‌ساز کودکی و نقش الگودهنده کسانیکه با کودک در آغاز راه سروکار دارند و حساسیت بنا نهادن راهی منظم و آینده‌نگرانه، از ساختاری برخوردار است که نقش مدیران و تصمیم‌گیرندگان و تنوع نقش و وظایف آن‌ها را بیشتر بارز می‌کند. آیا تا به حال با گله‌مندی‌ها و نارضایتی‌های مدیران این مراکز در قالب این جمله‌ها برخورد کرده‌اید؟

• در مدیریت پیش از دبستان به

تغذیه با شیر مادر

دکتر مرجان گودرزی

(WHO) توصیه می‌کند که در شش ماه اول، تغذیه به صورت انحصاری با شیر مادر (تنها شیر مادر بدون آب، سایر مایعات یا مواد جامد) انجام شود و سپس برای دو سال یا بیشتر، تغذیه با شیر مادر به همراه تغذیه تکمیلی ادامه یابد.

تفاوت شیر مادر با شیر خشک چیست؟

شیر خشک صرفاً یک غذا است، در صورتی که شیر مادر یک مایع مغذی زنده و پیچیده، حاوی آنتی‌بادی‌ها، آنزیم‌ها و هورمون‌هاست که همگی آن‌ها برای سلامت سودمند هستند. علاوه بر این برخی از روش‌های دادن شیر خشک، کودک را در معرض خطر جدی ابتلا به عفونت قرار می‌دهد. دریافت زود هنگام «آغوز» (کلستروم) که غنی از آنتی‌بادی است، اهمیت ویژه‌ای در کشورهای در حال توسعه دارد و حجم اندک آغوز به پیش‌گیری از فزون‌باری کلیوی، هنگامی که کودک در حال تنظیم تعادل مایعات بدن خود است، کمک می‌کند.

منافع تغذیه با شیر مادر

در جداول ۱ و ۲ منافع کوتاه مدت و بلند مدت شیردهی و تأثیر آن بر سلامت نوزاد و مادر خلاصه شده است.

جدول ۱. منافع کوتاه مدت و بلند مدت تغذیه با شیر مادر بر سلامت کودک

بیماری	کاهش بروز یا خطر
عفونت‌های گوارشی	کاهش خطر اسهال در اولین سال برای نوزادانی که با شیر مادر تغذیه شده‌اند، در مقایسه با آن‌هایی که با شیر مادر تغذیه نشده‌اند.

نقش تغذیه در سلامت، یادگیری و کارایی کودکان غیرقابل انکار است. نخستین سال و به‌ویژه ماه‌های اول زندگی، برای بنانهادن پایه تندرستی آینده زمانی بحرانی است. در این زمان برای اطمینان از بقا و تکامل مناسب شیرخوار امروز و بزرگ‌سالان آینده، نیازهای زیستی وی را باید تأمین کرد.

در دوران جنینی، دوران شیرخوارگی و اوایل کودکی، مغز به سرعت تکامل می‌یابد. سریع‌ترین افزایش یاخته‌های مغز در زندگی جنینی و در پنج تا شش ماه پس از تولد صورت می‌پذیرد. سوء تغذیه شدید دوران بارداری و یا چند ماهه اول زندگی ممکن است به کاهش تعداد یاخته‌های مغزی بینجامد و پس از گذشت دوران بحرانی تقسیم یاخته، رژیم کافی، دیگر قادر به افزایش تعداد یاخته‌ها نخواهد بود.

بسیاری از افراد می‌دانند که تغذیه با شیر مادر برای سلامت نوزادان حیاتی است، ولی امکان دارد از مزایای بالقوه و درازمدت آن برای سلامت مادران و کودکان، به‌ویژه در ارتباط با چاقی، فشار خون، کلسترول و سرطان، آگاهی چندانی نداشته باشند. سازمان بهداشت جهانی

شیر خشک صرفاً یک غذا است، در صورتی که شیر مادر یک مایع مغذی زنده و پیچیده، حاوی آنتی‌بادی‌ها، آنزیم‌ها و هورمون‌هاست که همگی آن‌ها برای سلامت سودمند هستند

بیماری‌های مجاری تنفسی تحتانی	کاهش خطر بستری شدن در بیمارستان به علت بیماری تنفسی در نوزادان رسیده کمتر از یک سال که برای مدت بیشتر از چهار ماه منحصراً با شیر مادر تغذیه کرده‌اند، در مقایسه با آن‌هایی که با شیر خشک تغذیه شده‌اند.
اوتیت میانی حاد (عفونت گوش میانی)	کاهش خطر در مقایسه میان نوزادان همواره تغذیه شده با شیر مادر، با نوزادان هیچ‌گاه تغذیه نشده با شیر مادر و هم چنین شیردهی انحصاری با شیر مادر برای سه ماه یا عدم تغذیه با شیر مادر.
کلسترول	کاهش کلسترول LDL در بزرگسالانی که با شیر مادر تغذیه شده‌اند، در مقایسه با آن‌هایی که شیر خشک دریافت کرده بودند و کاهش کلسترول تام در بزرگسالانی که با شیر مادر تغذیه شده‌اند، در مقایسه با آن‌هایی که شیر خشک دریافت کرده بودند.
اضافه وزن و چاقی	کاهش خطر چاقی در نوجوانان و نیز در بزرگسالانی که همواره با شیر مادر تغذیه شده بودند، در مقایسه با آن‌ها که هرگز شیر مادر نخورده بودند. در دو بررسی یک کاهش خطر چهار درصدی برای اضافه وزن در بزرگسالان برای هر ماه اضافه‌تر تغذیه با شیر مادر در نوزادی گزارش شده است. افرادی که همواره از شیر مادر تغذیه کرده بودند، با احتمال کمتری در بزرگسالی دچار اضافه وزن یا چاقی می‌شوند.
دیابت نوع ۱	هر گونه تغذیه با شیر مادر برای بیش از سه ماه، در مقایسه با تغذیه کمتر از سه ماه، خطر دیابت نوع ۱ را در کودکی کاهش داد.
دیابت نوع ۲	هر گونه تغذیه با شیر مادر خطر ابتلا در سال‌های بعدی زندگی را در مقایسه با تغذیه انحصاری با شیر خشک کاهش داد.
لوسمی‌های دوران کودکی	هر گونه تغذیه با شیر مادر به مدت حداقل شش ماه، خطر لوسمی لنفوستیک حاد و لوسمی میلوژنی حاد (انواعی از سرطان خون) را کاهش داد.
درد در هنگام انجام اقدامات	تغذیه با شیر مادر یا شیر مادر کمکی، احساس درد هنگام انجام اقدامات دردناک منفرد را در مقایسه با دارونما یا تغییر وضعیت کودک یا عدم مداخله تخفیف داد.
درماتیت اتوپیک	کاهش خطر برای کودکان دارای سابقه خانوادگی اتوپیک که به صورت انحصاری به مدت بیش از ۳ ماه از شیر مادر تغذیه کرده بودند، در مقایسه با آن‌هایی که به مدت کمتر از سه ماه از شیر مادر تغذیه کرده بودند.

نکاتی برای مریبان و خانواده‌ها

- هر زمانی که فرصت دست داد، زنان باردار و مادران شیرده را از منافع شیردهی و تأثیر آن بر سلامت نوزادشان تا شش ماهگی آگاه کنید
  - مادران را به شیردهی تشویق کنید و اعتماد آن‌ها را نسبت به توانایی‌شان در شیردهی تقویت کنید.
  - بهترین کار، تغذیهٔ انحصاری با شیر مادر، بدون هر گونه خوراکی جامد یا سایر مایعات برای مدت شش ماه و سپس تغذیهٔ تکمیلی همراه با شیر مادر برای مدت دو سال یا بیشتر است.
  - تغذیه با شیر مادر سبب کاهش خطر عفونت در کودکان و کاهش خطر سرطان‌های پستان و تخمدان در مادران می‌شود.
  - تغذیه با شیر مادر دارای منافع دراز مدت بالقوه‌ای برای سلامت کودکان است؛ از جمله کاهش فشار خون، غلظت کلسترول و چاقی.
  - ارزیابی زود هنگام شیردهی و کمک ماهرانه، کلید پیش‌گیری از وقوع مشکلات است.
  - نمودارهای رشد جدید WHO، نوزادان تغذیه شده با شیر مادر را به عنوان معیار طبیعی قرار می‌دهد و تمامی کودکان با آن مقایسه می‌شوند.
- * این مقاله به مناسبت روز شیر مادر، ۱۰ مرداد، نوشته شده است.

منابع

1. Hodinott, p, et al. Breast feeding Bmj April 19, 2008
۲. فروزانی، م. (۱۳۷۱). تغذیه در دوران بارداری، شیردهی و شیرخواری و کودکی.
۳. مرندی، علیرضا. (۱۳۷۳). تغذیه با شیر مادر.

آسم دوران کودکی	کاهش خطر برای نوزادان فاقد سابقهٔ خانوادگی آسم در کودکان زیر ۱۰ سال که با شیر مادر (مختلط یا انحصاری) برای مدت بیشتر از سه ماه تغذیه شده بودند، در مقایسه با آن‌هایی که شیر مادر نخورده بودند.
تکامل شناختی در نوزادان	فقدان هر گونه نتیجه‌گیری قطعی در نوزادان رسیده یا زودرس. عملکرد در آزمون‌های هوشی دوران کودکی در کسانی که برای مدت بیشتر از یک ماه با شیر مادر تغذیه شده بودند، بالاتر بود.
نشانگان مرگ ناگهانی نوزاد	هر گونه تغذیه با شیر مادر با کاهش خطر در مقایسه با تغذیهٔ انحصاری با شیر خشک همراه بود.

جدول ۲. منافع کوتاه مدت و بلند مدت شیردهی، برای سلامت مادر

بیماری	کاهش بروز یا خطر
سرطان پستان	کاهش خطر به میزان ۴/۳ درصد برای هر سال شیردهی در یک فرابرسی و ۲۸ درصد کاهش برای بیشتر از ۱۲ ماه شیردهی در یک فرابرسی دیگر. یکی از فرابرسی‌ها کاهش خطر را عمدتاً در زنان یائسه گزارش کرد.
سرطان تخمدان	هرگونه تغذیه با شیر مادر در مقایسه با عدم تغذیه با شیر مادر، با کاهش خطر سرطان تخمدان همراه بود.
دیابت نوع ۲	برای زنان فاقد سابقهٔ دیابت بارداری، هر سال شیردهی اضافی با کاهش خطر همراه بود.
افسردگی پس از زایمان	سه مطالعه، میان توقف زودرس شیردهی و یا عدم شیردهی با افزایش خطر افسردگی پس از زایمان، ارتباط معنی‌دار پیدا کردند.

تغذیه با شیر مادر هم چنین تخمک‌گذاری را متوقف می‌کند. از این رو زنانی که به نوزادان خود شیر می‌دهند، با احتمال کمتری نسبت به آن‌هایی که شیردهی ندارند، باردار می‌شوند. از مزایای دیگر، جلوگیری از کم‌خونی مادر به دلیل برگشت سریع رحم به حالت طبیعی و دیرتر شروع شدن عادت ماهانه و از دست دادن سریع‌تر وزن اضافه به دلیل استفاده از چربی ذخیره شده در دوران بارداری برای ساختن شیر است. افزایش طول مدت تغذیه با شیر مادر باعث افزایش رشد شاخص مغزی و توانایی تکاملی کودک می‌شود. هم چنین دیده شده است، شیر خورانی که تا سه ماه یا بیشتر با شیر مادر تغذیه شده‌اند، در مقایسه با هم‌گروه‌های شیر خشک‌خوار در سنین ۵ و ۱۰ سالگی، دارای نمرات بسیار بالاتری در آزمون‌های کلامی، استدلالی و ادراکی بوده‌اند.

سامانه چهاربخشی مدیریت منابع انسانی

مرتضی مجدفر

مطالعات موردی در اداره بهینه واحدهای پیش دبستانی

«در دوره کارشناسی، درس هایی داشتیم که هنگام مطالعه آنها، اصلاً فکر نمی کردم بتوانم در فعالیت های مدرسه ای کوچک ترین استفاده ای از محتوای آنها به عمل بیاورم. ولی در عمل این گونه نشد و بسیاری از مطالب، راهنما و راهگشای کار مدیریتی من در کودکان پویا شد. برای مثال، در درس مدیریت، محتی داشتیم با عنوان «مدیریت منابع انسانی» که در ارتباط با این درس، با چهار کارکرد مهم، یعنی جذب، بهسازی، نگهداری و کاربرد آشنا می شدیم. از وقتی مدیر واحد پیش دبستانی و کودکان پویا شدم، تا امسال که ۲۱ سال از آن زمان می گذرد، از آموزه های علمی این چهار کارکرد، بارها و بارها در ارتباط با منابع انسانی دور و بر خودم استفاده کرده و از نتایج خوب آنها بهره بردارم.

حالا اگر بخواهم همه تجربه های این سال ها را بیان کنم، مثنوی هفتاد من کاغذ می شود. پس سعی می کنم برخی از ناب ترین تجربه هایم را درباره هر یک از این چهار کارکرد برایتان توضیح دهم. البته قبل از ذکر هر بخش از تجربه ها، برای آشنایی بیشتر شما، مفهوم علمی هر یک از چهار کارکرد را اندکی شرح می دهم و پس از اتمام بیان تجربه ها، بحث را با جمع بندی مختصری به پایان می رسانم.»

این ها گفته های خانم نیک پرور برای شروع بحث خود در این شماره است. تجربه های وی را مرور می کنیم.

کارکرد جذب

«جذب» به تمام عملیاتی اطلاق می شود که برای گزینش، استخدام و به کارگیری کارکنان و نیز آشنایی آنها با محیط کار، همکاران، نوع کار، تسهیلات و امکانات، مشکلات و تنگناهای موجود در محیط کار، نوع و چگونگی ارتباطات انسانی و اداری و هم چنین سامانه های کنترلی طراحی شده در محیط کار انجام می شوند. البته بعضی از این آشنایی ها با توجه به ماهیتی تشریحی که با خود به یکدک می کشند، در زمره بهسازی، آموزش ضمن خدمت و ارتقای معلومات (یعنی کارکرد بعدی) نیز قرار می گیرند. در واقع، این نوع آشنایی ها، شکل خاصی از آموزش به شمار می روند.

تجربه های جذب

قبل از این که برگزاری «جشن شکوفه ها»

و نیروهای جدیدی وارد مجموعه شوند. هر وقت نیروی جدیدی اعم از مربی، کمک مربی، خدمت گزار و... وارد کودکان پویا می شوند، خودم را ملزم می بینم که لااقل یک روز کاری کامل را با او بگذرانم. در تمام مدت این روز، همراه با فرد مذکور به تمامی قسمت های آموزشگاه سرکشی می کنم و با معرفی همکاران، تجهیزات و امکانات آموزشگاه، تلاش می کنم به طور ضمنی مقررات، آیین ها و ضوابط داخلی و جاری را هم به وی یادآوری کنم. تا حالا سابقه نداشته است همکار جدیدم را بلافاصله به سر کلاس یا محلی که باید در آن جا کار کند، اعزام کنم. به این طریق به همکار جدید و نیز دیگران نشان می دهم که حضور فرد جدید در مجموعه چه قدر اهمیت دارد و با این فعالیت ها، سعی می کنم فرد جدید را جذب و وابسته سازمان کودکان پویا کنم. برای اولیای دانش آموزان هم برنامه های

به عنوان یکی از فعالیت های عملیاتی کارکرد جذب در حوزه دانش آموزان کلاس اول ابتدایی باب شود، ما اولین هفته کاری کودکان پویا را با برنامه های جذابی آغاز می کردیم، به طوری که کم انگیزه ترین کودکان هم با رغبت در آموزشگاه حاضر می شدند. این برنامه را سال ها است اجرا می کنیم و به رغم زحمات زیادی که در تأمین هزینه ها و آماده سازی گروه های سرود و نمایش حرفه ای متحمل می شویم و نیز فعالیت های فشرده و فراوانی که کادر کودکان پویا در ابتدای سال تحصیلی انجام می دهند، به دلیل اثربخشی خوبی که مشاهده می کنیم، لحظه ای در اجرای این برنامه تردید نمی کنیم.

کودکستان واحدی تربیتی است و نیروهای گوناگونی در آن مشغول به کارند. طبیعی است همه ساله تعدادی از کارکنان به دلایل گوناگون از سازمان کودکان پویا

خاصی در کارکرد جذب به اجرا می‌گذارم. برای مثال در چند جلسه اولیه «انجمن اولیا و مربیان»، به هیچ عنوان از ضرورت کمک‌های مردمی سخنی به میان نمی‌آورم و سعی می‌کنم با امکانات و تسهیلاتی که کودکانم فراهم کرده است، آن‌ها را جذب آموزشگاه کنم. برای نمونه، کتابخانه مجهزی برای اولیا فراهم کرده‌ایم که آن‌ها می‌توانند کتاب‌های آن را به امانت بگیرند و در منزل بخوانند. علاوه بر این، اولیا اجازه دارند در دو هفته اول، تا هر وقتی که دلشان بخواهد در کودکانم و نزد فرزندان خود حضور داشته باشند. این قبیل فعالیت‌ها، در جذب و علاقه‌مند شدن آن‌ها به محل حضور فرزندشان تأثیر فراوانی دارد.

کارکرد بهسازی

«بهسازی» به همه اقداماتی گفته می‌شود که به نوعی در ارتقای شخصی

و شغلی کارکنان و نیز به‌روز در آوردن آگاهی‌های آن‌ها نقش داشته باشد. بعضی از این آموزش‌ها را می‌توان به شکل کلاس‌های آموزشی در کلاس‌های آموزش ضمن خدمت و طبقه‌بندی شده (دانشگاهی-آموزشی) برگزار کرد. برخی دیگر نیز به صورت نمایش فیلم‌های آموزشی و علمی، انتشار مجله، برگزاری اردو و بازدیدهای علمی و فرهنگی-هنری، بازدید از محیط‌های کاری مشابه، شرکت در مجامع علمی و تشکیل گروه‌های کاری خودجوش توسط نیروی انسانی خواهند بود. در هر حال، هدف به‌دست آوردن اطلاعات مورد نیاز کارکنان، برای بهبود کیفیت در امور است.

تجربه‌های بهسازی

◀ مثال کتابخانه اولیا که آن را در زمره تجربه‌های جذب ذکر کردم، علاوه بر کارکرد مذکور، کارکرد بهسازی نیز دارد. به عبارت

دیگر، کارکرد بهسازی این فعالیت، قوی‌تر از کارکرد جذب آن است. برای اولیا، علاوه بر کتابخانه، قفسه فیلم‌های آموزشی مرتبط با تربیت کودکان را هم مهیا کرده‌ایم که این اواخر اکثر آن‌ها را به صورت سی‌دی در آورده‌ایم. قبلاً اولیا فقط می‌توانستند فیلم‌ها را به امانت بگیرند، ولی از هنگامی که نسخه سی‌دی اغلب فیلم‌ها آماده شده است، اکثر اولیا تمایل دارند نسخه‌ای از فیلم‌های مورد علاقه برایشان تکثیر شود. البته از این کتابخانه و قفسه فیلم، مربیان و کارکنان کودکانم هم استفاده می‌کنند که به طور قطع در بهسازی آن‌ها نقش دارد.

◀ در دفتر همکاران، تابلویی داریم که هر هفته با نصب سه تراکت در قطع A4، پیام‌های آموزشی مورد نظرمان را به اطلاع همکاران می‌رسانیم. در این تابلو، به غیر از این تراکت‌ها، هیچ چیز دیگری نصب نمی‌شود. در

جایی خواندم که نوشته بود اگر این پیام‌های آموزشی به درستی و با نیازسنجی انتخاب شوند، بعضی وقت‌ها اثر بخشی آن‌ها از یک دوره آموزش ضمن خدمت ۳۰ - ۲۰ ساعتی بیشتر است.

چند سال پیش، سمیناری را توسط کودکان پویا برگزار کردیم که همه سخنرانان و ارائه‌دهندگان مقاله آن از میان همکاران پیش دبستانی ما انتخاب شده بودند. البته چند نفری از مسئولان پیش دبستانی منطقه و اداره کل هم در سمینار ما سخنرانی کردند.

برای آن که همه کارکنان در این حرکت بهسازی شرکت داشته باشند، آن‌ها را در گروه‌های دو نفری سازمان دهی و به هر گروه، موضوعی از مباحث مرتبط با واحدهای پیش دبستانی را احاله کردم. قرار شد آن‌ها به طور مشترک روی موضوع‌ها کار کنند و مقاله‌های خودشان را در دو بخش ارائه دهند.

آن‌ها می‌باید در بخش اول، به مبانی علمی هر موضوع اشاره و سپس در بخش دوم، تجربه‌های کاری خودشان را درباره همان موضوع ارائه می‌کردند؛ درست مثل همین شیوه‌ای که من در مورد تشریح چهار کارکرد مدیریت منابع انسانی به کار گرفته‌ام.

این سمینار بسیار مورد توجه قرار گرفت و شرکت‌کنندگان در آن که از میان مربیان واحدهای پیش دبستانی منطقه انتخاب شده بودند، همکاران ما را بسیار مورد لطف قرار

دادند. با این کار، ما هم فعالیت بهسازی انجام دادیم و هم غیرمستقیم کمی سرک کشیدیم به سه کارکرد دیگر مدیریت منابع انسانی.

کارکرد نگاه‌داری

«نگهداری»، از جمله اقدامات تأمینی مرتبط با نیروی انسانی است که اموری چون بیمه، بازنشستگی، صندوق تعاون و امداد، تعاونی مسکن و مصرف، مهدهای کودک و ویژه فرزندان کارکنان، توجهات شغلی خاص و تکریم شخصیت را در بر می‌گیرد. شاید بتوان توجه به پرداختی‌های حقوقی مناسب را نیز در زمره این اقدامات قرار داد. تمهید ساز و کارهایی به منظور ایجاد تسهیلات رهبری و مدیریت برای مدیران نیز از این دست امور است. هم‌چنین در مدیریت اسلامی، توجه به بعد معنوی انسانی و نیازهای روحی - روانی او نیز از امور نگاه‌داری محسوب می‌شود.

تجربه‌های نگاه‌داری

از سال‌ها پیش در کودکان پویا، صندوق قرض الحسنه‌ای راه انداخته‌ایم که با پرداخت‌های مستمر همکاران و دریافتی از برخی افراد خیر، در حد امکان توانایی پرداخت وام به همکاران را داریم. این صندوق کوچک، خیلی از وقت‌ها مشکلات کوچک و بزرگ همکاران مدرسه را حل کرده است.

اعتقاد دارم فعالیت‌های مربوط به کارکرد نگاه‌داری، نباید خیلی عجیب و غریب و دور از ذهن باشند و با کارهای ساده‌ای هم می‌توان به تحقق این کارکرد کمک کرد. برای مثال، تا حالا اجازه نداده‌ام همکاران پیش دبستانی برای کارهای کوچک اداری خود، مثل دریافت گواهی اشتغال به کار، تعویض دفترچه بیمه، اعلام شماره حساب و چندین و چند کار ساده دیگر که معمولاً در ادارات آموزش و پرورش باید انجام دهند، دائماً در حال رفت و آمد به اداره باشند. این قبیل کارها را هر مدرسه‌ای می‌تواند بخشی از فعالیت‌های نامه‌رسانی و اداری خود قلمداد کند و اجازه دهد همکاران به کارهای مهم‌تر تربیتی خود برسند. به نظر من، این قبیل کارها هم نوعی

فعالیت نگاه‌دارنده محسوب می‌شوند. هر ماه در پایان هر یک از شوراهایی که در کودکان پویا تشکیل می‌شود، بخشی را هم به فعالیت‌های نگاه‌داری اختصاص می‌دهیم. در این بخش که معمولاً با پایان جلسه مقارن می‌شود، به همکارانی که در همان ماه به دنیا آمده‌اند، هدیه می‌دهیم و از کسانی که به مناسبتی در طی ماه، خود یا اعضای خانواده‌شان موفقیتی کسب کرده‌اند، تجلیل می‌کنیم. هم‌چنین سعی‌مان بر این است که حتماً هر سه ماه یک بار، یکی از همکاران بازنشسته یا به عبارتی پیشکسوت را به کودکان دعوت و شورا را با حضور او برگزار کنیم. درخواست صدور تقدیرنامه از اداره و اعطای آن به همکاران و نیز هم‌فکری در مورد راه انداختن اردوهای زیارتی - سیاحتی کوتاه مدت برای کارکنان و خانواده‌های آنان، از جمله اقدامات تأمینی است که سعی می‌کنیم در جلسه‌های صمیمی درون مدرسه‌ای، آن‌ها را انجام دهیم یا مقدمات اجرای آن‌ها را فراهم کنیم.

کارکرد کاربرد

«کاربرد» حاصل جمع سه کارکرد قبلی است؛ یعنی نیرویی که جذب شده، آموزش‌های لازم را دیده و بهسازی علمی و عملی در او حاصل شده و با اقدامات تأمینی مناسب و در حد مقدرات، از خروج او از سازمان جلوگیری شده است، باید با اقدامات مناسبی چون ارتقای شغلی، تغییر در محل جغرافیایی و فیزیکی خدمت، سپردن پست‌های مدیریتی و تسهیلات بیشتر، از همراهی او تشکر و سپاس‌گزاری کرد و نیز سازمان را از تجربه‌های فراوان او در سمت‌های سرپرستی و مسئولیت بهره‌مند ساخت. کاربرد در واقع به کار بردن تجربه‌های فرد در سمت‌ها و مسئولیت‌های گوناگون، از جمله سرپرستی، مدیریت و مشاوره است.

تجربه‌های کاربرد

اگرچه این کارکرد مدیریت منابع انسانی، بیشتر ناظر بر اعطای تسهیلات مدیریتی و

ارشدیت به کارکنان است و تحقق آن در درون واحدهای آموزشی چندان میسر نیست، با وجود این سعی کرده‌ام در حد مقدرات، این کارکرد را در کودکان پویا محقق سازم. برخی از این تجربه‌ها، به شرح زیرند:

▶ در سال‌های اولیه حضورم در سمت مدیریت، به تجربه خانم **پیروی**، معاون کودکانستان احترام گذاشتم سعی کردم تا زمانی که خود او به کار معاونت علاقه و به همکاری با من تمایل دارد، از او در همین سمت استفاده کنم.

▶ همان‌طور که در یکی از تجربه‌های نگه‌داری ذکر کردم، دعوت از همکاران پیشکسوت، ضمن این که در عمل به سایر همکاران در حوزه امنیت شغلی آرامش می‌داد و به نوعی یک اقدام تأمینی محسوب می‌شد، در عمل فعالیتی مرتبط با حوزه کاربرد و بهره‌گیری از تجربه‌های فراوان قدیمی‌ها، مشاوره گرفتن از آن‌ها و احترام گذاشتن به آن‌ها بود.

▶ خانم **محبوبه عابدی**، مربی بهداشت کودکانستان پویا، بعد از خانم پیروی، قدیمی‌ترین نیروی واحد پیش دبستانی ماست. او نماینده همکاران هم است و سال‌هاست که در انتخابات ابتدای سال، بقیه او را به عنوان نماینده انتخاب می‌کنند. من اکنون سال‌هاست که پذیرفته‌ام هیچ تصمیمی را در مدرسه، بدون مشورت با خانم عابدی اتخاذ نکنم و فکر می‌کنم این هم نوعی از تحقق کارکرد کاربرد در واحدهای پیش دبستانی باشد.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

در مدیریت منابع انسانی، دوره عملیات کارکردهای چهارگانه جذب، بهسازی، نگه‌داری و کاربرد، بسته به شرایط، می‌تواند از چند سال تا چند ده سال متغیر باشد. هر قدر طول دوره زمانی جذب تا کاربرد نیروی انسانی کوتاه‌تر باشد، می‌تواند نشانه جابه‌جایی سریع مدیریت‌ها و نبود سازوکارهای مناسب ارزش‌یابی در ارتقای شغلی باشد. البته این مورد را می‌توان در سازمان‌هایی که پیچیدگی سازمانی زیادی

ندارند و هرم سازمانی آن‌ها دارای ارتفاع کم‌تری است، مثبت تعبیر کرد. طولانی بودن طول دوره جذب تا کاربرد نیروی انسانی، نشان از نبود شتاب در جابه‌جایی مدیریت‌ها، وجود سازوکارهای قابل اطمینان برای ارتقا و ارزش‌یابی شغلی، و سپردن کار به دست افراد با تجربه دارد. این مورد را با دید منفی نیز می‌توان این‌طور تعبیر کرد که سازمان بسته است، شاغلی از آن خارج نمی‌شود، ارتقا محدود و کار در دست باتجربه‌هایی است که بقیه را کم‌تجربه می‌دانند و از دادن مسئولیت به آن‌ها ابا دارند و یا این که هرم سازمانی بسیار مرتفع است و رسیدن به رأس یا قله هرم، به زمان زیادی احتیاج دارد.

در هر حال، در چهار کارکرد جذب، بهسازی، نگه‌داری و کاربرد، عامل ایجاد انگیزه بسیار مهم و قابل توجه است. با ایجاد انگیزه در هر یک از این چهار مرحله، می‌توانیم همیشه تنور تلاش‌های منابع انسانی را گرم نگه داریم و نیروهای انسانی را برای گذر از مرحله‌ای به مرحله بعد مهیا سازیم. اقدامات انگیزشی مناسب می‌توانند کار را جذاب، آموزش و بهسازی را مفید، اقدامات تأمینی را ضروری و ارتقا و کاربرد را قابل دسترسی سازند. اقدامات انگیزشی، روغن زلالی است که در هر یک از مراحل عملیاتی موتور چهارزمانه مدیریت منابع انسانی، بر پیکره آن تزریق می‌شود و به طور قطع به محض قطع این اقدامات، موتور دچار آسیب می‌شود و از کار خواهد افتاد. از کار افتادن سیستم مدیریت منابع انسانی، می‌تواند به جذب انسان‌های بدون انگیزه، بدون معلومات، بدون تعلق خاطر و انگیزه شغلی و بدون تأمین روحی و مادی و در نهایت بدون عشق به ارتقا و ترفیع شغلی و کاری (کاربرد) بینجامد. بدون اقدامات انگیزشی مناسب و بدون کارکردهای چهارگانه مدیریت منابع انسانی، در نهایت افرادی غیر کارآمد نصیب سازمان ما خواهند شد که به طور قطع مطلوب نظرمان نیست.

پرسش‌هایی برای بحث، گفت‌وگو و تبادل نظر

۱. با توجه به تجربه‌هایی که در مورد کارکرد جذب عنوان شده است، پنج فعالیتی را که می‌توان برای جذب اولیای نوآموزان به مشارکت در فعالیت‌های کودکانستان طراحی کرد، به طور کامل شرح دهید. هم چنین، پنج فعالیت را برای جذب نوآموزانی که با دوستان، مربیان و کارکنان کودکانستان مشکل ارتباطی دارند، توضیح دهید.

۲. برای مربیان کودکانستان، درباره ضرورت آشنایی با روش‌های جدید تربیت کودک و لزوم استفاده از نگرش‌های روان‌شناختی جدید در امر نگه‌داری و تربیت نوآموزان سخن می‌گویید. مربیان از سخنان شما استقبال می‌کنند و از شما می‌خواهند اطلاعات و مهارت‌های آن‌ها را در این مورد ارتقا دهید. با توجه به مفهوم کارکرد بهسازی، برنامه‌هایی را که در این زمینه طراحی می‌کنید، توضیح دهید.

۳. تجربه‌های انگیزشی طرح شده در متن مطالعه موردی را به دقت بخوانید و معایب و محاسن هر یک را در جدولی فهرست کنید.

۴. به پایان سال تحصیلی نزدیک می‌شویم. عده‌ای از مربیان کودکانستانی، با مراجعه به کارشناس پیش دبستانی در اداره، از وی درخواست می‌کنند که محل خدمت سال آینده آن‌ها را عوض کند. به نظر شما در مورد این عده، بیشتر کدام بخش از کارکردهای مدیریت منابع انسانی تحقق نیافته است. چرا؟ بحث کنید.

۵. معاون یک کودکانستان، پس از ۲۷ سال سابقه خدمت و ۱۷ سال فعالیت در امر معاونت، به رغم دارا بودن شرایط احراز پست مدیریت، از مدیر خود می‌خواهد که از سال آینده اجازه دهد او در سمت مربی یا کمک مربی فعالیت کند. او در مقابل پرسش مدیرش، مبنی بر این که چرا چنین درخواستی دارد، سکوت می‌کند. به نظر شما، بیشتر کدام بخش از کارکردهای مدیریت منابع انسانی در مورد وی محقق نشده است و برای دلگرمی او به کار، چه باید کرد؟

پیش دبستانی لانه‌ای!

مر ترضی طاهری

این عناصر مهم هستند و درجه اهمیت آن‌ها نیز با شاخص یکسان و مشابه قابل اندازه‌گیری نیست. لیکن اگر نیک و عمیق بنگریم، شاید بتوان گفت انگیزه کودکان و مربیان آن‌ها از همه عوامل دیگر موثرتر است، زیرا اگر بهترین برنامه و محتوا، کلاس و امکانات فراهم آید، اما از مربی و کودک با انگیزه و علاقه‌مند خبری نباشد، کار به جایی نمی‌رسد. از این‌ها گذشته، نمی‌توان از هیچ یک از عناصر نام برده، غفلت کرد. برای نمونه، فضای حضور و فعالیت کودکان در جای خود تأثیر بسیاری در تحقق برنامه‌ها دارند. زیرا همه می‌دانیم که دوران کودکی را معصومین (ع) و همه بزرگان دوران سیادت و بازی نام نهاده‌اند. آیا می‌توان میان دو فضای «کوچک و فشرده و حاشیه‌ای» و «نسبتاً بزرگ و باصفا» تفاوتی قائل نبود؟

در شماره هشتم «رشد آموزش پیش دبستانی» مطلبی تحت عنوان «پیش دبستانی خانگی» از نگارنده ملاحظه کردید. در آن مقاله کوتاه، با توجه به تنگناهای گسترش آموزش پیش دبستانی در کوتاه مدت، از صاحب نظران و دلسوزان استمداد شده بود که با توجه به تجربیات مادرانی که به هر علت نمی‌توانند از نعمت حضور فرزندان‌شان در مراکز پیش دبستانی برخوردار شوند، برای جبران این کمبود طرح و نظر ارائه دهند. اکنون در این شماره به نکته مهم دیگری اشاره می‌کنیم. برخی از کلاس‌های پیش دبستانی در مدارس ابتدایی و در فضای بسیار کوچک و در گوشه و کنار مدارس، چیزی شبیه لانه مرغان و پرندگان خانگی! (البته با کمی اغراق!) تشکیل می‌شوند. به راستی این چه پیامدهایی خواهد داشت؟

می‌دهند. مقایسه فضای داخل مدرسه و برخورد کودکان با بچه‌های بزرگ‌تر و تداخل برنامه‌های آن‌ها، عوارض نامطلوب دارند که خود بحث جداگانه‌ای می‌طلبد. حتی در شهرهای بزرگ و مرکزی نیز تعداد کودکان‌های مستقل، اندک و انگشت‌شمارند که با کمال تأسف برخی را نیز به فضاهای دیگری (مثل مهمانسرا و...) تبدیل کرده‌اند!

امید است با رسمی (و البته غیر اجباری) شدن دوره پیش دبستانی، مسئولین امر در صدد ایجاد و احیای کودکان‌های شایسته برای نوآموزان عزیز، این آینده‌سازان صبور و آرام، برآیند تا شاهد رشد و شکوفایی بهتر دانش‌آموزان این آب و خاک باشیم.

در یک نگاه اجمالی به مراکز پیش دبستانی خواهیم دید به علل متفاوت که مهمترین آن‌ها کمبود فضا و مکان (و البته از آن بالاتر نبود نگرش لازم و نبود قوانین پشتیبان و رسمی نبودن این دوره) است، اغلب کلاس‌های پیش دبستانی به صورت (ضمیمه) در مدارس ابتدایی تشکیل می‌شوند.

استقبال عمومی و مشاهده آثار مثبت این دوران در کودکان، آموزش و پرورش را واداشته است که در حد امکان در همه دبستان‌ها، یک یا دو کلاس پیش دبستانی دایر کنند. در مناطق محروم و در مدارس کوچک، فضای بسیار محدودی در گوشه و کنار مدرسه را به این مهم اختصاص

با بررسی و ملاحظه وضعیت فعلی دوره پیش دبستانی از ابعاد مختلف درمی‌یابیم که برخی نکات مهم‌تر از سایر موارد هستند. البته تشخیص اهم و مهم، خود مقوله‌ای قابل توجه است. مثلاً به نظر شما خواننده محترم، آیا از میان موضوعات «نوآموز»، «مربی»، «کلاس»، مدرسه و تجهیزات»، «برنامه و محتوا» و... کدام یک از اهمیت بیشتری برخوردار است؟ بدیهی است که پاسخ صحیح به نگرش و زاویه دید پاسخ‌دهنده بستگی دارد. زیرا همه

کودکان

چگونه با هم دوست می‌شوند؟

مریم سخا

کارشناس مسئول پیش دبستان، قم

مفهوم دوستی

در خارج از دایره خانواده، مهم‌ترین روابط اجتماعی کودک، روابط او با دوستانش است. طبق نظر بعضی نظریه پردازان، مفاهیم دوستی طی مراحل درک می‌شود که به موازات مراحل رشد مهارت‌های نقش بازی کردن پیش می‌رود. از این رو، هر چند که بسیاری از کودکان پیش دبستانی با هم دوست می‌شوند، غالباً روابط ثابتی ندارند و مشخصه دوستی آنان هم‌بازی بودن است. از نظر آنان، دوست کسی است که بتوان با او بازی کرد.

کودکان بزرگ‌تر دوستی را روابطی می‌دانند که چیزی بیش از کنش متقابل موقت است. استنباط کودکان از دوستی، بین پنج سالگی تا نوجوانی، از سه سطح عمده می‌گذرد.

• در سطح اول، یعنی از پنج تا هفت سالگی، دوستان هم‌بازی‌هایی هستند که کودک آن‌ها را زیاد می‌بیند و معمولاً هم‌سایه یا هم‌کلاسی‌اند. معمولاً به یکدیگر اسباب بازی و خوراکی می‌دهند. خوش رفتارند و با هم خوش می‌گذرانند. دوستی وضعیت ثابتی ندارد؛ خیلی زود شکل می‌گیرد و زود

هم به پایان می‌رسد. در این دوران، دیگر دوست داشتن یا نداشتن ویژگی شخصی ثابت کودک، مطرح نیست.

• کودکان بین سنین ۸ - ۱۱، دوستان را کسانی می‌دانند که با آن‌ها همکاری دارند و چیزهایی با هم رد و بدل می‌کنند. در ضمن، اعتماد متقابل، علائق مشترک، تقابل، پاسخ به نیازهای یکدیگر و داشتن خصوصیات مطلوب، مانند مهربانی و ملاحظه کار بودن نیز از خصوصیات مهم دوستی در این دوران است.

• از ۱۲ سالگی دوستی براساس درک متقابل و در میان گذاشتن افکار، احساسات و اسرار خصوصی است و معمولاً برای دوران‌های طولانی باثبات می‌ماند. دوستان به یکدیگر در حل مسائل روانی، تنهایی و ترس کمک می‌کنند و از رنجاندن یکدیگر پرهیز دارند.

شکل‌گیری دوستی‌ها

اگر از کودکان بپرسید چگونه دوست پیدا می‌کنند، پاسخ آن‌ها نشان دهنده استنباط آنان از دوستی است.

دوستی کودکان خردسال با بازی با کودک دیگر شکل می‌گیرد. کودکان بزرگ‌تر فرایند دوستی را پیچیده‌تر و تدریجی‌تر می‌دانند، همین که افراد در مورد خصوصیات یکدیگر، علائق و ارزش‌های یکدیگر بینش عمیق‌تری پیدا می‌کنند، دوستی‌ها عمیق‌تر می‌شود.

والدین به عنوان الگو

روش والدین در کنش متقابل با فرزند، ممکن است برای کودک الگویی شود در برخورد با غریبه‌هایی که بعدها دوستانش می‌شوند. کودکان کلاس اولی هنگام بازی با مادرانشان و هنگام بازی با هم‌سالانی که قبلاً ندیده بودند، مشاهده شدند. فرزندان مادران ناسازگار، پرتوقع و کنترل‌کننده، معمولاً هنگام تعامل با سایر کودکان خواسته‌های خودشان را در نظر می‌گرفتند و می‌خواستند به راه و روش خود عمل کنند. همین رفتار غالباً سبب می‌شد که دیگران آن‌ها را آدم‌های غیر جذابی بدانند. براساس نتایج این مطالعه، وقتی

کودکان خردسال تر، در تعامل هایی که با انجام تکلیف ارتباط دارد، بیشتر درگیر می شوند و به مرور که بزرگ تر می شوند، روابطشان سازمان بهتری می یابد. همکاری و سایر رفتارهای اجتماعی مثل مشارکت و نوع دوستی در طول سال های مدرسه افزایش پیدا می کند و پرخاشگری و دعوا کاهش می یابد. همراه با درک بیشتر، انگیزه ها و ثبات افراد و توانایی آن ها در استفاده از بازخورد دریافتی از دیگران، بین همسالان مؤثرتر و با ارزش تر می شود.

منابع

1. Almy, M. Monighan, P, Scales, B & van horn, j. (1983). recent research on playing: the perspective of the teacher. In: Katz(ed). current topics in early childhood education (vol.5). norwood, nj: Ablex.
2. Byrne, d., & Griffitt, W. B. (1966). A developmental investigation of the law of attraction. Journal of personality and social psychology, 4,699-702.
3. Challman, R. C.(1932). Factors in fluencing friendships among preschool children. Child development, 3,146-178.

اواسط دوران کودکی، دوستان علائق، نگرش ها، جهت گیری های اجتماعی و ارزش های مشترکی دارند. ولی از لحاظ هوش و خصوصیات شخصیتی به هم شباهتی ندارند.

رابطه همسالان و ساخت گروهی اغلب کودکان پیش دبستانی از این که یک همبازی داشته باشند، احساس رضایت می کنند. ولی اگر تنها باشند، سراغ کودکان دیگر می روند و به آنان ملحق می شوند. در سال های قبل از مدرسه، معمولاً کودکان به سرعت به همسالان خود دل بسته می شوند و روابط اجتماعی، به خصوص بین همبازی های هم جنس نزدیک تر، بیشتر و با دوام تر می شود. در ضمن، کودکان به مرور که بزرگ تر می شوند، در فعالیت های مشترک بیشتر شرکت می کنند. فعالیت هایشان هماهنگ تر می شود و غالباً به نحو موفقیت آمیزی در حل مشکلات تشریک مساعی می کنند.

کودکان مدرسه های در مقایسه با

بزرگ سالی سرمشق رفتارهای خاصی می شود، کودکان رفتاری شبیه به او خواهند داشت. کودکان در تبادلات اجتماعی با همسالان، رفتاری شبیه به رفتار مادران خود بروز می دهند. مادران مثبت و موافق، فرزندان مثبت و موافق دارند. مادرانی که به احساسات اهمیت می دهند، فرزندان دارند که به احساسات اهمیت می دهند و مادران ناسازگار فرزندان ناسازگار دارند.

حفظ دوستی ها

دوستی های اولیه شکننده اند. خیلی سریع شکل می گیرند و زود هم به پایان می رسند. ولی حتی در سال های قبل از دبستان در بعضی از کودکان دوستی های عمیقی شکل می گیرد. چنین دوستی هایی معمولاً در میان کودکانی است که در نزدیکی یکدیگر زندگی می کنند. آن ها علائق، فعالیت های مشترک و وسایل جالبی برای بازی دارند. البته برای این دوستی ها هیچ اساس واحدی وجود ندارد. در

فعالیت‌هایی برای آمادگی در نوشتن

عطیه شهودی
کارشناس ارشد پیش از دبستان

اشاره

آمادگی در نوشتن و تسلط در مهارت‌های ماهیچه‌ای ظریف برای شروع نوشتن در دوره پیش از دبستان و یک سال قبل از ورود به دبستان، امری بسیار ضروری است. در این دوره است که کودکان باید براساس برنامه‌ریزی‌های اصولی مربیان و فعالیت‌های آموزشی مناسب، آمادگی‌های لازم را پیدا کنند. به همین منظور و با توجه به پرسش‌های بسیاری از مربیان، در این نوشته، به مواردی اشاره شده است.

نام فعالیت: توپ و لیوان

اهداف: هماهنگی چشم و دست؛ پرورش مهارت‌های اولیه؛ هماهنگی عضلات بدن
وسایل لازم: نخ کاموا، توپ تخم‌مرغی و لیوان یک بار مصرف به تعداد دانش‌آموزان
مربی در ته هر یک از لیوان‌ها و روی توپ، سوراخی ایجاد می‌کند و به کمک نوآموزان، نخ را از انتهای لیوان و توپ عبور می‌دهد و در دو طرف گره می‌زند. بلندی و کوتاهی نخ به مهارت و توانایی نوآموزان بستگی دارد. هر قدر میزان توانایی و سن آن‌ها کمتر باشد، از نخ کوتاه‌تری استفاده می‌شود. معلم به هر یک از بچه‌ها این وسیله بازی را می‌دهد تا با آن تمرین کنند و از آن‌ها می‌خواهد که توپ را داخل لیوان بیندازند. (قبل از سوراخ کردن لیوان نوآموزان می‌توانند روی آن نقاشی کنند.)

نام فعالیت: هدف‌گیری

اهداف: رعایت نوبت؛ پرورش مهارت‌های اولیه (پرتاب توپ)؛ هماهنگی چشم و دست
وسایل لازم: بطری نوشابه، خرده کاغذ، تعدادی توپ و قیچی

سوت می‌زند و می‌گوید: «بالای خط» و... پس از چند بار تمرین، معلم فقط سوت می‌زند و بچه‌ها باید عمل کنند. در مرحله آخر بازی، معلم سوت‌ها را به صورت نامرتب به صدا در می‌آورد و نوآموزان باید عمل کنند.

نام فعالیت: خط‌کشی-۱

اهداف: ایجاد آمادگی برای نوشتن؛ استفاده از حواس
وسایل لازم: رنگ گواش و کاغذ ضخیم مقوا

مربی به تعداد بچه‌ها، کاغذ و گواش در

مربی قبلاً از بچه‌ها می‌خواهد تا بطری‌های خالی نوشابه خانواده و کاغذهای شکلات و بیسکویت را جمع‌آوری کنند و به کلاس بیاورند. در کلاس از آن‌ها می‌خواهد این کاغذها را با قیچی نوک‌گرد خرد کنند و داخل بطری‌ها بریزند. سپس مقداری آب به آن اضافه کنند. بعد بطری‌ها را در حیاط کنار هم در چند ردیف قرار دهند. تک تک بچه‌ها از فاصله مناسب و به نوبت، به طرف بطری‌ها توپ پرتاب می‌کنند و آن‌ها را می‌اندازند. کسانی که بطری بیشتری بیندازند، تشویق می‌شوند. به همه نوآموزان فرصت مساوی برای تکرار این فعالیت و ایجاد مهارت داده می‌شود. می‌توان درون بطری به جای خرده کاغذ و آب، دکمه‌های رنگین، گوش‌ماهی یا سنگ‌ریزه ریخت؛ به طوری که بطری‌ها نه زیاد سبک باشند و نه زیاد سنگین، خرده کاغذها برای زیبا شدن بطری‌ها هنگام افتادن است.

نام فعالیت: خط زمینه

اهداف: آشنایی با خط زمینه؛ درک مفهوم روی خط، بالای خط، پایین خط.

وسایل لازم: گچ و سوت

مربی در حیاط با گچ یک خط راست می‌کشد و می‌گوید: «این یک خط راست است مثل خط دفترتان.» سپس از نوآموزان می‌خواهد در یک صف کنار یکدیگر بایستند. بعد پایین خط، بالای خط و روی خط را برای آن‌ها مشخص می‌کند. آن‌گاه به نوآموزان می‌گوید: «اگر یک بار صدای سوت را شنیدید، همه روی خط بایستید، اگر دوبار صدای سوت را شنیدید، بالای خط و اگر سه بار صدای آن را شنیدید، همه پایین خط بایستید.» در دفعات اول، معلم یک سوت می‌زند و خودش می‌گوید: «روی خط»، دو

خطوط آزاد.

وسایل لازم: کاغذ، مداد

مربی از نوآموزان می‌خواهد خط‌هایی را با فاصله از بالا به پایین و بعد خط‌هایی را به صورت افقی از راست به چپ و با فاصله بکشند. روی صفحه، چهار گوش‌هایی بین خطوط ایجاد می‌شود. معلم از هر یک از بچه‌ها می‌خواهد که اول خود را معرفی کنند. سپس بگویند، این شکل‌ها که ایجاد شده‌اند، شبیه چه هستند؟ (پنجره، دیوار و...) معلم در ضمن انجام این فعالیت، به نوآموزان روش صحیح در درست گرفتن مداد، استفاده از پاک‌کن، تراشیدن مداد، فاصله چشم و کاغذ و درست نشستن را به طور عملی آموزش می‌دهد. کودکان اگر دوست داشته باشند می‌توانند فواصل خط‌ها را رنگ‌آمیزی کنند.

داخل کیف‌شان را بیرون بیاورند (خط‌کش، لیوان، پاک‌کن، مداد و مدادتراش). سپس از آن‌ها می‌خواهد نام هر کدام را بگویند. در مرحله بعد از آن‌ها می‌خواهد وسایل را روی کاغذ بگذارند و دور آن‌ها خط بکشند. نوآموزان می‌توانند با اجازه دوستانشان از وسایل یکدیگر هم استفاده کنند. معلم روش صحیح مداد دست گرفتن، درست نشستن، تراشیدن مداد و استفاده از پاک‌کن را عملاً آموزش می‌دهد و در مورد دقت در حفظ و نگهداری وسایل خود و دوستانشان، بحث و گفت‌وگو می‌کند.

نام فعالیت: خط‌کشی - ۲

اهداف: درست نشستن؛ روش صحیح در دست گرفتن مداد؛ کسب مهارت در کشیدن

اختیارشان قرار می‌دهد و از آن‌ها می‌خواهد، انگشت سبابه خود را داخل رنگ کنند و سپس روی کاغذ از بالا به پایین بکشند (عمودی). در مرحله بعد از آن‌ها می‌خواهد همین عمل را از راست به چپ (افقی) انجام دهند، سرانجام هم دست‌های خود را با آب و صابون بشویند. این فعالیت را می‌توان روی جعبه کفش‌هایی نیز که داخل آن‌ها شبن نرم یا ماسه یا آرد باشد، انجام داد.

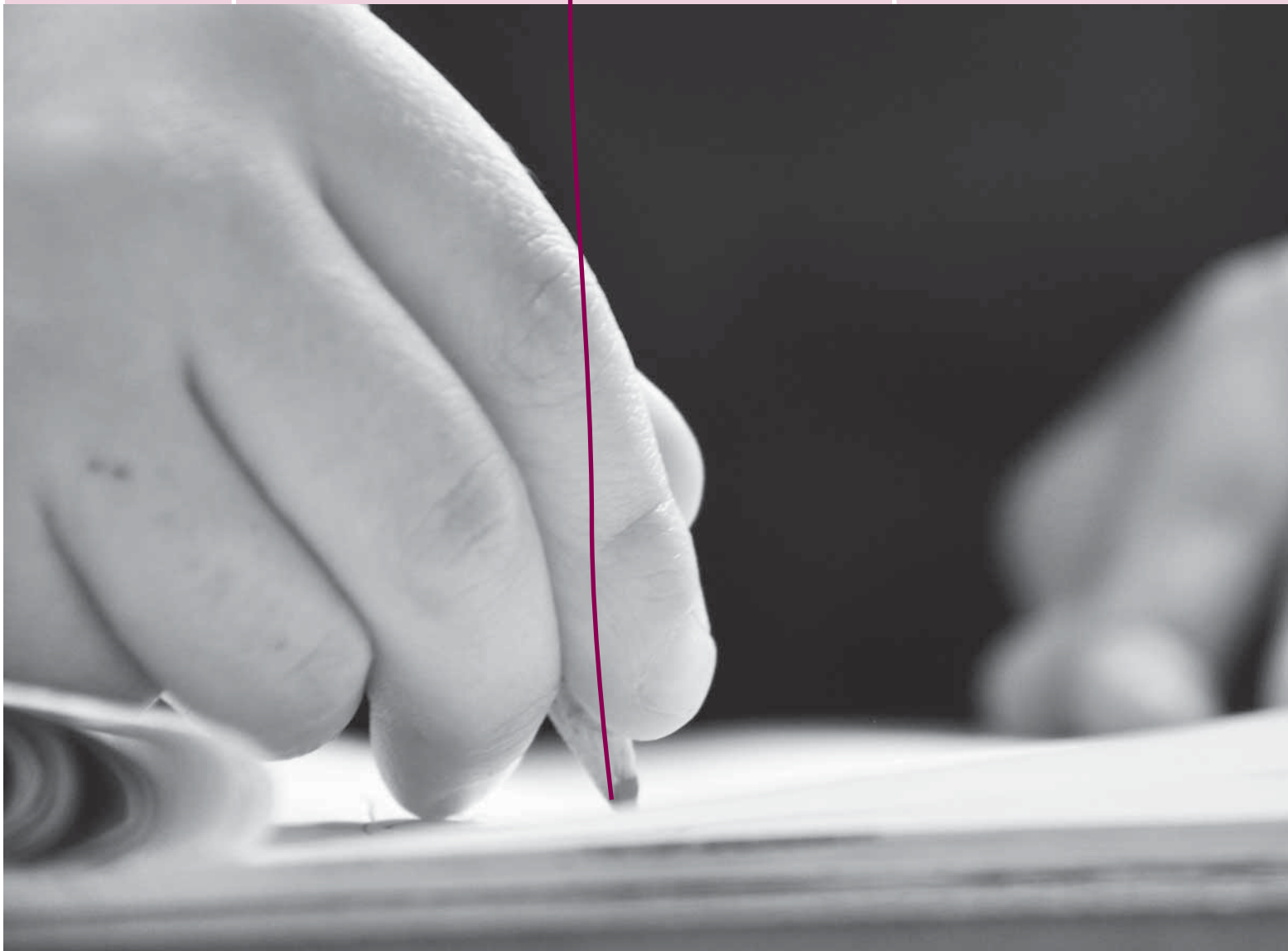
نام فعالیت: دورکشی نوشتاری

اهداف: کسب مهارت دورکشی نوشتاری؛

آشنایی با وسایل مورد نیاز مدرسه.

وسایل لازم: کاغذ

مربی یک برگه کاغذ در اختیار نوآموزان قرار می‌دهد و از آن‌ها می‌خواهد، وسایل

کولاژ برگ

گروه سنی ۳ سال به بالا

الهام و فایه نژاد

کارشناس ارشد و مدرس دانشگاه علمی - کاربردی

وسایل مورد نیاز:

- برگ‌های درختان در اشکال پنجه‌ای، قلبی و... (در اندازه‌های گوناگون)
- کاغذهای باطله و روزنامه
- چسب سفید
- تابلوی پارچه‌ای، مقوایی یا...
- مداد شمعی، مداد نشانه‌گذاری و سایر مدادهای رنگی
- فویل پلاستیکی شفاف
- نوار چسب

فرایند کار هنری

۱. در فصل بهار، تابستان یا پاییز برگ‌های درختان را در اندازه‌ها و شکل‌های متنوع جمع‌آوری کنید و در جایی تمیز نگه دارید.
۲. برگ‌های جمع‌آوری شده را روی روزنامه باطله پهن کنید.
۳. با استفاده از چسب، برگ‌ها را روی تابلوی پارچه‌ای و یا مقوایی و با هر تابلویی که در اختیار دارید، بچسبانید.
۴. برای تزئین «کولاژ برگ‌ها» می‌توانید از مدادهای شمعی و دیگر مدادهای نشانه‌گذاری استفاده کنید.
۵. فرصت دهید تا پروژه کار با بچه‌ها کاملاً خشک شود. (برگ و چسب به زمانی برای خشک شدن نیاز دارند).
۶. برای این که از کولاژ برگ‌ها و پروژه‌های بچه‌ها نگه‌داری کنید، می‌توانید یک فویل پلاستیکی شفاف روی هر یک بکشید و سپس کار را روی تابلو یا پوستر بچسبانید.

نکته

- یکی از جنبه‌های جالب کار کردن با برگ‌ها این است که آن‌ها را بسیار راحت و با فراغ‌بال می‌توانید تهیه کنید. خواه سبزه و تازه (در بهار و تابستان) یا زرد و رنگی (در پاییز) و برای انجام پروژه‌های متفاوت به کار ببرید.
- هنگام کار با برگ‌ها، از کودکان بخواهید بر اساس رنگ، شکل، اندازه و حتی نام گل و یا درختی که به آن تعلق دارند، آن‌ها را دسته بندی کنند.

کولاژ نخ

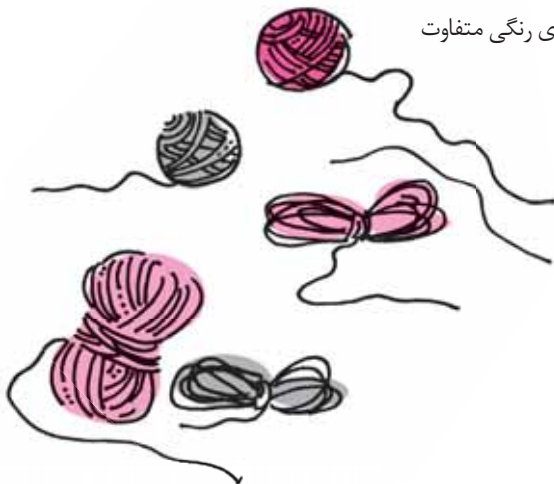
گروه سنی ۳ سال به بالا

وسایل مورد نیاز:

- قیچی
- کاموهای رنگی، نخ‌های قرقره (کلفت) و یا نخ‌های دیگر
- چسب مایع
- ظروف لعابی، پلاستیکی و یا سینی استیل و مانند آن
- کاغذ کلفت و یا مقوا

فرایند کار هنری

۱. نخ‌ها و یا کاموها را به قطعات و اندازه‌های ۱۰، ۱۵، ۲۰ تا ۵۰ سانتی‌متری ببرید.
۲. چسب مایع را درون یک ظرف و یا سینی استیل و یا لعابی یا ظروف پلاستیکی دیگری به شکل لگن و یا کاسه بریزید. سعی کنید ظرف دل‌خواه را بسیار نزدیک به لبه و یا کنار مقوا و یا کاغذ کلفت انتخابی خود قرار دهید.
۳. نخ و یا کاموا را در ظرف حاوی چسب فرو کنید و اجازه دهید چند دقیقه بماند و به اصطلاح خیس بخورد. سعی کنید سر نخ یا کاموا بیرون از ظرف بماند تا کودکان بتوانند آن را با دست بگیرند.
۴. لبه نخ و یا کاموا را از کنار ظرف چسب بگیرید و به شکل‌ها و طرح‌های زیبا و دل‌خواه روی مقوا و یا صفحه کاغذی کلفت قرار دهید.
۵. فرایند کار را به همراه کودکان ۶-۵ سال و یا ۵-۴ ساله می‌توانید با نخ و کاموهای رنگی متفاوت تکرار کنید.
۶. فرصت دهید تا پروژه کار با کودکان یک روز بماند تا خشک شود.

نکته

- در صورت تمایل برای انجام کار می‌توانید از کودکان بخواهید دستکش بپوشند.
- از روپوش پلاستیکی هم می‌توانید استفاده کنید.
- برای رسیدن به طرح‌های جالب‌تر، می‌توانید قبلاً و یا در حین کار با کودکان درباره طرح‌هایشان صحبت کنید و از آن‌ها بخواهید درباره اشکال و طرح‌های خود جمله‌ای بگویند؛ مثلاً: «کار من مثل مار، فنر، شیرینی و...» شده است.
- مقررات را کم کنید تا کودکان آزادانه و بدون هراس اشکال متفاوتی بسازند.

صدیدیم به مربیان عزیزی که زحمت آموزشی و تربیتی تعدادی بیشتر از حد استاندارد کودکان این مرز و بوم را به عهده دارند، سلام و خسته نباشید عرض کنیم، دیگر این که ما سعی داریم، مطالبی که توسط اعضای تحریریه و یا دیگر افرادی که خود را عضوی از خانواده پیش دبستانی می‌دانند، نگاشته می‌شود، متناسب با نیازهای مخاطبان مجله باشد و به کار مربیان و دیگر افرادی که در راستای پرورش و آموزش کودکان این مرز و بوم گام برمی‌دارند، بیاید.

و نیز هدف مهم دیگر، جلب مشارکت و درخواست از عزیزان مربی و کارشناس برای قلم‌فرسایی بر اساس دریای تجارب ارزشمندشان است. مطرح کردن تجارب ذی‌قیمتی که بر اثر سال‌ها تجربه در مواجهه با کودکان به دست آمده، محمل مفیدی است برای بهره‌مند کردن دیگر همکاران که دستی در این کار دارند. موضوع‌هایی از قبیل این که:

• مربیان در مواجهه با کژتابی‌های رفتاری کودکان چه راهبردها و راهکارهایی را در پیش می‌گیرند؟

• از اولیای کودکان چگونه برای اصلاح رفتار مدد می‌جویند و یا آن‌ها را چگونه با شیوه‌های آموزشی و پرورشی خود هم‌سو می‌کنند؟

• از گنجینه قابلیت‌ها و توانایی‌های برآمده از فطرت پاک کودکان چگونه برای

روز رفتارهای مطلوب بهره می‌برند؟

• امکانات پیرامون خود را چگونه برای آموزش به خدمت می‌گیرند؟

• چه روش‌های آموزشی را در برابر سبک‌های متفاوت یادگیری کودکان و گوناگونی علایق و سلیق آنان در یک زنگ کلاسی پیش می‌گیرند؟

این عناوین و صدها موضوع دیگر از این دست، اگر با مدد قلم شما مربیان ارجمند نوشته شود، مورد استفاده جمع کثیری از مخاطبان قرار خواهد گرفت.

اشاره

در نشست شهر سمنان که با حضور جمع هیئت تحریریه مجله رشد پیش دبستانی و مربیان و کارشناسان آن استان در آبان ۱۳۸۹ انجام شد، بعد از سخنرانی سردبیر محترم مجله، برخی از مربیان سؤال‌ها و درخواست‌هایی را به صورت مکتوب ارائه دادند. در این شماره به دو سؤال از آن‌ها پاسخ داده می‌شود.

پرسش از مربیان پاسخ از رشد پیش دبستانی

فریده عصاره

عضو هیئت تحریریه مجله رشد پیش دبستانی

□ ای کاش برای بازدید مراکز پیش دبستانی، آن‌ها را به صورت تصادفی انتخاب می‌کردید، نه این که از قبل با مسئولین استان و یا با مدیر مرکز هماهنگ کنید. زیرا ایشان برای استاندارد شدن تعداد نوآموز، به بعضی از آن‌ها می‌گویند که به مرکز نیایند.

■ همکار عزیز، هدف هیئت تحریریه، از بازدیدهای مراکز پیش دبستانی ارزش‌یابی از فرایند آموزش و یا محک زدن عملکرد آموزشی مربی نیست، بلکه قبل از هر چیز، در

□ آیا آموختن زبان انگلیسی در این سن خوب است؟ یا بهتر بگوییم، در چه سنی بهتر است آموزش زبان انگلیسی را آغاز کنیم؟

■ دوره یک‌ساله آمادگی (پیش‌دبستانی) دوره‌ای برای رشد و پرورش جنبه‌های متفاوت شخصیتی کودکان، از قبیل جسمی، ذهنی، عاطفی، اجتماعی، زبانی، هنری و دینی است. این آموزش‌ها کودکان را برای شئون گوناگون زندگی و از همه مهم‌تر، برای ورود به محیط مدرسه آماده می‌سازد. بنابراین وظیفه مربی فراهم کردن فرصت‌ها و بستری برای آموزش و پرورش تمامی جنبه‌های زندگی کودک است.

کودکان در سن پیش‌دبستانی آمادگی خوبی برای فراگیری زبان و یا زبان‌هایی علاوه بر زبان مادری خود دارند. آن‌ها هم به دلیل ویژگی منعطف بودن نیم‌کره‌های مغزی و هم به دلایل دیگر، با سرعت و سهولت بیشتری نسبت به بزرگسالان، زبان دیگر را یاد می‌گیرند. در واقع، کودکان باید در معرض آن زبان واقع شوند. چنانچه کودک خردسال به صورت طبیعی در معرض یک زبان غیرمادری قرار گیرد، آن زبان در ناخودآگاه او شکل می‌گیرد. در نتیجه به کارگیری آن در شرایط واقعی برایش آسان است.

به بیان دیگر باید گفت، زبان انگلیسی را نباید در قالب آموزش خشک و رسمی، کلاس و درس و مدرسه و یا از روی جبر و تحمیل به کودکان یاد داد، بلکه در وهله اول و شرط اساسی، میل و رغبت کودکان ملاک است. می‌توان از فعالیت‌های بازی‌گونه و ابزارهای سمعی و بصری، مانند کارت‌های مورد علاقه کودکان که در آن‌ها از زبان ساده استفاده شده باشد، کمک گرفت.

در مورد این موضوع، تفاوت‌های فراوانی بین مراکز پیش‌دبستانی وجود دارد. در برخی از مراکز پیش‌دبستانی، آموزش زبان انگلیسی را از حروف الفبا آغاز می‌کنند. برخی دیگر فقط به آموزش واژه بسنده می‌کنند، در حالی

فعالیت‌های دیگر.

اگر چه کودک زیر شش سال، قابلیت فراگیری چند زبان را دارد، ولی این در حالی است که در آن محیط‌های زبانی قرار گیرد. مثلاً اگر کودکی از رادیو و تلویزیون و مردم دور و اطراف خود یک یا دو زبان را بشنود، بدون مقدمات آموزشی از پیش تعیین شده، آن زبان‌ها را فرا می‌گیرد.

در جمع بندی می‌توان گفت که آموختن زبان انگلیسی و یا هر زبان خارجی دیگر در این سن بد نیست و کودک آمادگی فراگیری آن را دارد، ولی:

۱. به شکل و شیوه آموزش درست زبان خارجی باید توجه کرد.
۲. قرار دادن بیش از یک زبان خارجی در برنامه هفتگی کودکان جای تأمل دارد.
۳. آموزش زبان خارجی نباید جای اهداف دیگر آموزشی و پرورشی را در مراکز پیش‌دبستانی اشغال کند. به‌ویژه این که نباید فرصت‌های رشد و توسعه زبان مادری را از کودک بگیرد. مثلاً در مناطق دو زبانه، آموزش زبان ملی بر آموزش زبان خارجی ارجح است.

به هر حال، هر چیز به جای خود نیکوست.

که زبان یک نظام است و واژه تنها بخشی از آن. علاوه بر این‌ها، آموزش هر زبانی بهتر است با مهارت‌های شفاهی آن آغاز شود. آموزش الفبا و خواندن و نوشتن در مراحل بعدی است و ترجیح دارد در دوره پیش‌دبستانی انجام‌نگیرد.

بعضی از مراکز پیش‌دبستانی، آن قدر زمان از ساعات هفتگی را برای آموزش زبان انگلیسی و یا حتی زبان‌های خارجه دیگر در کنار آن اختصاص می‌دهند که فرصتی برای زمینه‌های دیگری که کودک باید در آن‌ها رشد کند، باقی نمی‌ماند. مثلاً کودک به مشاهده و شناسایی محیط پیرامون خود نیاز دارد و یا لازم است، برای رشد، تقویت و هماهنگی‌های عضلات بدن به فعالیت‌های جسمی و حرکات ورزشی بپردازد. باید لحظات فرخ‌بخشی برای کودک طراحی کرد تا وجد و سرور را هم تجربه کند. از این‌ها گذشته، در پیش‌دبستانی، زمینه‌های زبان مادری و ملی باید در کودک رشد و توسعه پیدا کند. او باید بتواند حلقه اجتماعی خود را قدری گسترده‌تر کند تا علاوه بر محیط خانه، با اعضای بیشتری تعامل و ارتباط زبانی داشته باشد. ابعاد هنری و خلاقیت زبانی خود را وسعت دهد و بسیاری

کلیدواژه‌ها: بازی، اسباب بازی، خانه‌های اسباب بازی.

اشاره

«اداره کل سلامت»

شهرداری تهران به منظور رفع نیازهای

کودکان در دسترسی آن‌ها به وسایل بازی مناسب، برقراری

روابط بین هم‌سالان، شناخت پدیده‌ها و آشنایی با رویدادهای جدید، کنش

و واکنش محیط، یادگیری ارتباط با بزرگ‌ترها و در کل، ارتقای سطح فرهنگ

بازی بین خانواده‌های کودکان، در سال ۱۳۸۵ **خانه‌های**

اسباب بازی را در مناطق ۲۲ گانه شهر تهران

تأسیس و راه‌اندازی کرد.

یکی

از فرضیه‌های

روان‌شناسی رشد این است که بازی

رشد هوشی را تسریع می‌کند. در مطالعاتی

که در این زمینه صورت گرفته، مشخص شده

است: «کودکانی که هیچ اسباب بازی ندارند

و یا امکانات چندانی برای بازی ندارند، از

لحاظ شناختی از هم‌سالان خود عقب‌ترند.»

بر اساس این فرضیه، آشنا کردن کودکان با

بازی و داشتن وسیله بازی، یکی از عوامل

تسهیل‌کننده رشد شناختی آن‌هاست.

فیلیپس لون استاین، یکی از

طرفداران مزایای بازی، برنامه‌های طرح

کرد که طی آن، خانواده‌های کم‌درآمد به

اسباب‌بازی دسترسی داشتند. سپس به

مادران این خانواده‌ها آموختند به وسیله این

اسباب‌بازی‌ها با فرزندان خود بازی کنند. در

این‌جا نقش اسباب بازی به عنوان وسیله‌ای

برای تشویق کنش متقابل بین کودک و

مادران از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. از

آن‌جا که تحریکات اجتماعی سهم‌بزرگی در

رشد اولیه کودک دارند، از این رو پیچیدگی و

تنوع اسباب‌بازی‌ها، به‌نحوبارزی با تفاوت‌های

موجود در رشد کودکان (دست‌زدن به اشیاء،

لمس آن‌ها، گرفتن آن‌ها و رفتار پرخاشگرانه)

ارتباط پیدا می‌کند. علاوه بر این، با وجود

اسباب بازی در کنش و واکنش بین کودک و

مادر یا مربی، روابط کلامی آن‌ها نیز افزایش

می‌یابد.

طبیعی است که این موضوع در مورد

کودکان محروم نیز می‌تواند مصداق پیدا

کند. از این‌رو برای اولین بار در کشورهای

نظیر آمریکا، سوئد و سوئیس، مراکزی به

مکانی برای اشتغال کودکان!

نگاهی به تاریخچه و علل پیدایش خانه‌های اسباب بازی در ایران و جهان

سارا جلالی

کارشناس ارشد و مدیر خانه اسباب‌بازی شهید امینی، منطقه ۱۲ تهران

نام «خانه‌های اسباب‌بازی»

تأسیس شد که به کودکان اسباب‌بازی امانت می‌داد. همکاران این گروه در سال ۱۹۸۶ به ابتکار کشورهای برزیل، آرژانتین، کلمبیا و اروگوئه، فدراسیونی به نام «لودوتکا» ایجاد کردند که کانون توجهش از اسباب‌بازی

و بازی به بازیکن و فعالیت‌های مربوط به بازی تغییر جهت داد. کار این مرکز فقط پر کردن اوقات فراغت کودکان و خلأ نظام آموزش رسمی نیست و می‌تواند به حل بعضی از مسائل جدی‌تر کشورهای در حال توسعه، مثل ترک تحصیل کودکان، بی‌سوادی و بزهکاری که برخاسته از زندگی حاشیه‌نشینی است، کمک کند. ساختن اسباب‌بازی از مواد بی‌مصرف، برگزاری بازی‌های مهارتی و مسابقه، ابداع لباس‌های مبدل، کشف طبیعت و محیط زیست، موسیقی، تئاتر و رقص، از جمله فعالیت‌های خانه‌های اسباب‌بازی است.

هدف عمده و اساسی این مراکز بر این تفکر استوار است که بازی موجب رشد انسان‌های خلاق و متکی به نفس می‌شود که برای حضور در جامعه آمادگی بیشتری خواهند داشت.

با توجه به نقش و اهمیت بازی و اسباب بازی‌ها در رشد همه جانبه کودک و از آن جایی

نمی‌گذرد، شناخت نقاط

قوت و ضعف‌های این خانه‌ها کمک شایانی به بهبود و اثرگذاری بهتر این مکان‌ها بر کودکان خواهد کرد.

هر مکان و جایی که برای هرگونه فعالیتی در نظر گرفته می‌شود، می‌باید از یک سلسله ویژگی‌ها و شرایط عمومی برخوردار باشد. شرایط عمومی که خانه‌های اسباب بازی از نظر اداره کل سلامت باید دارا باشند عبارت‌اند از:

- محله محور بودن؛
- ترجیحاً استقرار در پارک‌ها و اماکن عمومی با حداقل فضای آموزشی ۵۰ متر مربع در طبقه هم‌کف؛
- داشتن سرویس‌های بهداشتی مناسب و مرتب برای استفاده کودکان؛
- داشتن سیستم‌های گرمایشی و سرمایشی مناسب؛
- داشتن کف پوش مناسب و بهداشتی؛
- داشتن رنگ آمیزی مناسب، بهداشتی و شاد آفرین؛
- رعایت اصول ایمنی و بهداشتی.

که در کلان شهر تهران هزاران کودک مشغول بازی هستند که شرایط، ابزار و وسایل مناسب بازی در اختیار ندارند و مرکزی هم وجود ندارد که به شهروندان فرهنگ بازی، استانداردهای بازی و اسباب بازی مناسب را معرفی کند، اداره کل سلامت شهرداری تهران به منظور رفع نیاز کودکان به وسایل بازی مناسب و کمک به آن‌ها در ایجاد روابط بین هم‌سالان، شناخت پدیده‌ها و روبه‌رویی با مسائل جدید در حین بازی و آموختن روش صحیح استفاده از بازی و اسباب بازی و در کل ارتقای فرهنگ بازی در خانواده‌ها در سال ۱۳۸۵، خانه‌های اسباب بازی را در مناطق ۲۲گانه شهر تهران تأسیس و راه‌اندازی کرد.

در حال حاضر بیش از ۱۵۰ خانه اسباب بازی در تهران راه‌اندازی و فعال شده‌اند. با توجه به این که مدت زیادی از تأسیس خانه‌های اسباب بازی شهرداری تهران

موضوع والدین را وسوسه می کند تنبیه جسمی را شدیدتر کنند و به این ترتیب خطر بدرفتاری با کودک افزایش می یابد. شاید زیانبارترین راه کنترل کودک آن است که والدین تهدید کنند کودک را رها و یا از او صرف نظر می کنند. کودکان در هر سنی ممکن است تا مدت ها پس از تهدید، در ترس و اضطراب باشند که میباید والدین را از دست بدهند.

بسیاری از والدین نیز، به علت ترس از سرکوب شدن کودک، او را تحت هیچ انضباطی قرار نمی دهند. در صورتی که انضباط قاطع و سرشار از مهر و محبت، بدون سخت گیری های زائد، بهتر از هر روش تنبیهی بر روحیه کودک اثر می گذارد. به او کمک می کند تا در رابطه با دیگران، احساس امنیت بیشتری داشته باشد و با هر گونه تغییر و تحولی با اعتماد بیشتری مقابله کند. پرورش کودکانی منضبط، مهارت مهمی است که والدین باید آن را فراگیرند. انضباط مترادف با مجازات نیست. بر عکس، انضباط یعنی نشان دادن راه درست، احترام به حقوق دیگران و تشخیص رفتار مناسب. هدف از انضباط پرورش کودکانی است که احساس محبوب بودن و امنیت می کنند، دارای اعتماد به نفس بالایی هستند، می دانند چگونه خشم خود را کنترل کنند و با هر مسئله کوچکی خود را نمی بازند.

به عقیده ماکارانکو: «انضباط به مفهوم وسیع کلمه عبارت است از در نظر گرفتن همه جانبه مجموعه رفتار و اعمال فرد نسبت به جامعه».

در نهایت انضباط پایه و اساس کامل جامعه است. اگر انسان ها دروغ بگویند، یکدیگر را بیازارند، تقلب کنند و... نمی توانند با هم زندگی

سرآغاز

خانواده

یکی از بسترهای

اساسی شکل گیری کیان

تربیتی، نقش پذیری اجتماعی،

شاکله شخصیتی و عادات لازم برای

زندگی در کودکان است. خانواده اولین

پایه های رشد اجتماعی و بنای شخصیت را شکل

می دهد، زیرا کودک در بیشتر حالات خود مقلد پدر

و مادر در خوی ها و رفتارهای آنان است. مسئله انضباط،

مطلب تازه ای نیست و تاریخی به قدمت زندگی بشر در

کره خاکی دارد. از دیر باز با طرح مسئله انضباط، همواره پای

مسائل روش های تربیتی نیز به میان کشیده شده که در نهایت

با اجبار، گرفتن و تنبیه کردن از طرف اعمال کننده و گریه و

زاری و اندوه از طرف دریافت کننده همراه بوده است. اصول

انضباطی والدین که اساساً برای تنظیم و تعدیل رفتارهای

کودکان شامل مسائل رفتاری و رفتارهای ضد اجتماعی به کار

گرفته می شود، در میان والدین مختلف، متفاوت است.

روش های شایع و مؤثر در کنترل رفتار نامطلوب کودکان عبارتند

از: سرزنش، تنبیه بدنی و تهدید کردن که آثار جانبی زیانبار بالقوه ای

بر احساس امنیت و اعتماد به نفس کودکان دارند. هر چه از سرزنش

بیشتر استفاده شود، اثر بخشی آن بیشتر تقلیل می یابد. تأثیر تنبیه

بدنی چندان نیست و با تکرار آن نیز به تدریج تأثیرش کم می شود. این

کلید واژه ها: انضباط، تنبیه، تشویق.

آموزش انضباط به کودکان

جمیله حدادزاده

جدول ۱. تفاوت‌های عمده بین تنبیه و انضباط

انضباط	تنبیه
- هدف آن آموزشی است. - توأم با همدلی و محبت بزرگسال است - بزرگسال به موقعیت موجود و نتایج آن علاقه‌مند است. - کودک را قوی می‌کند. - فرایند یادگیری است. - بدون قضاوت اخلاقی است. - به کودک فرصت می‌دهد، رفتار و نتیجه عمل خود را انتخاب کند. - بزرگسال محکم، جدی و منصفانه عمل می‌کند. - مناسب محیط دموکراتیک است. - نیروی بازدارنده دائمی است.	- هدف آن توهین آمیز است. - حاصل خشم بزرگسال است. - رفتار بزرگسال احساسی و متکی بر انتقام است. - تحقیر آمیز است. - بزرگسال در نقش پلیس و زندانبان است. - توأم با قضاوت است. - هیچ‌گونه حق انتخاب به کودک نمی‌دهد. - بزرگسال به گذشته توجه می‌کند. - تنها به محیط استبدادی تعلق دارد. - اثر موقتی دارد.

آموزش انضباط به کودک

وقتی برای انضباط کار می‌کنید، باید حس کنید که بهترین دوست بچه هستید. در این کار کمی متواضع باشید. باید بدانید که تعلیم انضباط سخت است. «اهمیتش را ببین، اما پیچیدگی‌اش را هم ببین». اهمیت انضباط به این دلیل است که سبب یادگیری بهتر و رشد شخصیت سالم در فرد می‌شود. همهٔ کودکان باید با استقلال و ابراز وجود رشد یابند و از حمایت و مراقبت بیش از حد در مورد آن‌ها باید خودداری شود. این سخن با لزوم وجود انضباط متناقض نیست. زیرا منظور از انضباط رفتارهایی است که در چارچوب ضوابط و مقرراتی مطرح می‌شوند که مورد قبول اعضای خانواده هستند. کودکان باید فرق بین درست و غلط را فرا گیرند و به این منظور، انضباط یک اصل است.

البته نباید پیش از آن که کودک مفهوم و معلول را دریابد یا معنای تنبیه را بفهمد و یا آمادگی لازم را داشته باشد، انضباط را به او معرفی کرد. او باید بیاموزد که چگونه خود را کنترل کند. این کار از نظر پیشرفت و رشد و نمو سخت‌ترین نوع یادگیری است. کمک بزرگ شما عبارت است از مواجه کردن کودکان با رفتارشان. شخصیت و قدرت یادگیری کودکان با یکدیگر تفاوت دارد و باید در مقابل هر کدام از آن‌ها به روش خاصی متوسل شد. در آموزش انضباط، ماهرانه‌ترین نقشی که شما بازی می‌کنید، تصمیمی است که در مورد علت رفتار کودک می‌گیرید. این عمل مستلزم تمام بصیرت شماست.

باید بدانید طریقه رفتار شما بر رفتار کودکان تأثیر زیادی دارد. اگر

کنند. این امر همیشه حقیقت داشته است؛ چه در عصر حجر و چه اکنون که بیش از همیشه به هم نزدیک‌تر و هزار مرتبه بیشتر یک جامعه هستیم و هر چه بیشتر به این سو روانیم، ساده بگویم، عصر ما به انضباط نیاز دارد.

تنبیه یا انضباط

تنبیه ممکن است عمل توقف و انجام ندادن کاری را به کودکان آموزش دهد، ولی به او یاد نمی‌دهد که به جای کار نادرست، چه کاری انجام دهد.

تحقیقات اخیر در زمینهٔ تعلیم و تربیت و روابط کودک-بزرگسال نشان می‌دهد که تنبیه صرفاً بازدارنده‌ای موقت برای رفتارهای نابه‌هنجار و مکرر کودک است. در حالی که اطاعت باید در برگیرندهٔ آگاهی کامل کودک از آن چه که می‌خواهد انجام دهد، باشد. کودک باید بداند که برای چه و چرا فرمان و یا خواهشی را اجرا می‌کند. در این صورت، انضباط نشانه‌ای از نیروی ارادهٔ فردی است، نه اجبار برای انجام کاری. کودک را باید طوری به انضباط واداشت که نه تنها خود را در دایرهٔ تنگ پیرامون کار و خانواده‌اش محدود نکند، بلکه خودش هم فعالانه خواهد کوشید تا حتی المقدور آن‌ها را به مقصد نهایی برساند. انضباط اساساً به این اصل اشاره می‌کند که هر ارگانیزم یاد می‌گیرد رفتار خود را در درجات و حالات متفاوت کنترل کند و آن را با نیروها و ضوابطی که وی در پیرامون و محیطش می‌شناسد، هماهنگ و منطبق سازد.

انضباط در معانی مختلف به کار می‌رود؛ از جمله: اطاعت کورکورانه، محدودیت، نظم و قاعده و قانون. گاهی هم انضباط مترادف با تنبیه است و ترس از تنبیه کودک را به اجرای وظایف معین وامی‌دارد و مانع از این می‌شود که او به انجام کاری که مخالف مقررات است، مبادرت کند. انضباط به معنی قانون و قاعده، از نظر این که مقررات و قانون به وسیله چه مقام و موقعیتی به فرد تحمیل شود، به چند صورت قابل تصور است. هم چنین، انضباط به معنای عمل کردن بر اساس ارتباطات خوب، گوش کردن به صحبت‌های بچه‌ها، تعیین استانداردهای بالا و توقع رفتار درست است. با این کار در واقع به کودک این پیام را القا می‌کنیم که: «به نظر من تو قادر به انجام این کار هستی».

سن ۰ تا ۲ سال

• شیرخواران و کودکان نوپا به طور طبیعی کنجکاو هستند. بنابراین به از بین بردن مواردی علاقه مند هستند که وسوسه برانگیزند یا خلاف عقیده ایشان هستند. کلمه مورد علاقه ایشان «نه» است و جهت مورد پسندشان، دور شدن و فاصله گرفتن. چیزهایی مثل تلویزیون، ویدیو، استریو، جواهرات و خصوصاً داروها و مواد شوینده، باید از دسترس ایشان دور نگه داشته شوند.

• زمانی که شیرخوار یا نوپای شما کار غیر قابل قبول یا بازی خطرناکی می کند، به آرامی «نه» بگویید و او را از منطقه دور کنید یا این که حواس او را با یک فعالیت مناسب پرت کنید. از صدور فرمان های صریح و مستقیم مانند «بیا این جا» خودداری کنید. هنگام صحبت با او از جملات بسیار ساده استفاده کنید. تا جایی که می توانید از مشورت با او خودداری کنید.

• «طرد کردن» شیوه انضباطی مؤثری برای کودکان نوپاست. برای مثال، کودکی که می زند، گاز می گیرد یا غذا را پرت می کند، باید دلیل غیر قابل قبول بودن رفتارش به او گفته شود، به مکان طرد شده برود (صندلی غذا یا زیر راه پله) و برای یک یا دو دقیقه آرام بنشیند (طرد شدن بیش از حد برای کودکان نوپا مؤثر نیست).

• مهم است بدانیم به باسن زدن، کتک زدن و تودهنی، برای هیچ سنی مناسب نیست. خصوصاً بعید است شیر خواران و کودکان نوپا ارتباط بین رفتارشان و تنبیه فیزیکی را درک کنند. آن ها فقط درد حاصل از کتک را احساس می کنند.

• فراموش نکنید که کودکان با مشاهده بزرگسالان خصوصاً والدینشان می آموزند. مطمئن باشید رفتار شما برای کودکان نقش الگو را دارد. شما با مرتب کردن وسایلتان تأثیر عمیق تری بر او می گذارید تا این که فقط فرمان دهید که اسباب بازی هایش را جمع کند، در حالی که خودتان وسایلتان را در اطراف پهن کرده اید.

سن ۳ تا ۵ سال

• همان طور که فرزند شما رشد می کند و شروع به فهم ارتباط بین اعمال و عواقب آن ها می کند، اطمینان حاصل کنید که او درک ارتباط بین قوانین خانوادگی تان را آغاز کرده است.

• قبل از آن که کودکان تان را به خاطر رفتار معینی که از آن ها سر می زند، تنبیه کنید، آن چه را که از ایشان انتظار دارید، برایشان توضیح دهید. مثلاً زمانی که برای اولین بار کودک سه ساله شما از مداد شمعی برای نقاشی روی دیوار اتاق استفاده می کند، به او توضیح دهید که چرا اجازه این کار را ندارد و چه اتفاقی می افتد اگر که این کار را دوباره انجام دهد (مثلاً کودک باید دیوار را تمیز کند، وگرنه مجاز به استفاده از مداد شمعی ها در تمام طول روز نخواهد بود). اگر

در مقابل رفتار پرخاشگرانه فرزند خود تسلیم شوید، او دست از رفتارش بر نمی دارد؛ زیرا می داند شما سرانجام تسلیم او خواهید شد (حتی اگر به ندرت تسلیم شده باشید). در عوض اگر قاطعیت و ثبات داشته باشید، کودکان متوجه می شود که مقاومت فایده ای ندارد؛ زیرا سرانجام باید کار مورد نظر را انجام دهد. بعضی از اشخاص بسیار مشتاق اند که دقیقاً کار صحیح را برای بچه ها انجام دهند؛ به حدی که یکدیگر را مورد انتقاد قرار می دهند. وقتی با بچه ها زندگی می کنند، تمام هیجان ها، یأس ها و لحظات کوچک عصبی را که احساس می کنند، در خود می ریزند. به خاطر محبت زیادی که به بچه ها دارند، آن ها را تحمل می کنند و آنچه عایدشان می شود، لبخندی است بیمارگونه با قیافه خسته یک آدم رنج دیده. والدین را بر حسب این که چه میزانی از قاطعیت و محبت را در ارتباط با کودکان خود نشان می دهند، می توان به چهار طبقه دسته بندی کرد:

۱. والدین قاطع و محبت کننده
۲. والدین قاطع طردکننده
۳. والدین بامحبت فاقد قاطعیت
۴. والدین فاقد قاطعیت و بی محبت

راهکارهای عملی

هر چند که راهکارهای کاربردی زیر، بارها مؤثر واقع شده اند، اما به خاطر بسپارید که به طور کلی هیچ روشی همیشه خوب یا همیشه بد نیست. فقط یک قانون همیشگی وجود دارد: باید علت را تشخیص بدهی و عملت هماهنگ با علت باشد. انضباط بهتر نتیجه دست های سنگین تر یا زبان ملایم تر نیست، انضباط بهتر ناشی از روشن تر فکر کردن است.

گفتن «روی نیمکت نپ»، جمله «روی مبل بشین» را امتحان کنیم.

سن ۶ تا ۸ سال

• داشتن ثبات تعیین کننده است. در هر تعهد انضباطی خوب عمل کنید، و گرنه احتمال تضعیف اقتدارتان را بالا می برید. کودکان باید باور کنند، آن چه منظور شماست، همان چیزی است که می گویند. البته نه این که نمی توانید فرصت دوباره یا اجازه انجام حد معینی از اشتباه را بدهید، اما بیشتر اوقات شایسته است به آن چه می گویند، عمل کنید

• دقت کنید که هنگام عصبانیت تهدیدهای غیر واقعی را برای تنبیه به کار نبرید. (مثلاً: در را به شدت به هم زد! دیگر هرگز نباید تلویزیون ببینی!) چون به آن عمل نمی کنید و می تواند همه تهدیدهای شما را تضعیف کند. اگر تهدید می کنید که تا زمانی که جر و بحث در صندلی پشتی ماشین ادامه پیدا کند، دور خیابان ها می چرخید و به خانه نمی روید، مطمئن باشید که دقیقاً همان را انجام می دهید. اعتباری که به این شکل نزد فرزندانتان کسب می کنید، با ارزش تر است تا از دست دادن یک روز کنار ساحل.

• مجازات شدید ممکن است قدرتان را به عنوان پدر یا مادر از شما بگیرد. اگر مجازات فرزندتان برای یک ماه ادامه پیدا کند، ممکن است او احساس کند، انگیزه ای برای تغییر رفتارش ندارد؛ زیرا تقریباً همه چیز قبلاً از او گرفته شده است.

طی چند روز بعد، دوباره دیوارها را نقاشی کرد، یادآوری کنید که مدد شععی فقط برای کاغذ است و عواقب را اجرا کنید.

• اوایل که والدین قوانین را برقرار می سازند، این استاندارد که: «من این قانون را وضع کردم و انتظار دارم گوش کنی یا عواقب آن را بپذیری»، برای همه بهتر است. اگر چه گاهی برای والدین راحت تر است از رفتار بدی که گاه به گاه اتفاق می افتد، چشم پوشی کنند یا دنبال هر چه را که به تنبیه منجر می شود، نگیرند. این رویه بدی را ایجاد می کند. ثبات، کلید انضباط مؤثر است و برای والدین تصمیم گرفتن (با یکدیگر، اگر تک والد نیستید) درباره این که قوانین چه هستند و سپس حفظ آن ها، مهم است.

• پیشنهادهای مثبت بدهید. مثلاً به جای این که بگویید: «ما روی میز نمی ایستیم»، به او بگویید: «ما روی زمین می ایستیم».

• همان گونه که در ارتباط با رفتارهایی که به تنبیه منجر می شوند، شفاف هستید، پاداش برای رفتارهای خوب را فراموش نکنید. تأثیر مثبتی را که تحسین شما می تواند داشته باشد، دست کم نگیرید. انضباط تنها تنبیه نیست، بلکه تشخیص رفتار خوب نیز هست.

• به کودکان بگویید که چه چیز شما را ارضی و خشنود می کند. آن چه را که انجام داده و باعث رضایت شما شده است، توضیح دهید. مثلاً گفتن «وقتی تو بازی، اسباب بازی هایم را با بقیه سهیم می شوی، به تو افتخار می کنم»، مؤثرتر است تا تنبیه کودک برای رفتار منفی عدم مشارکت. هنگام تشویق شور و شوق نشان دهید و فقط نگویید «کار خوبی بود!»

• اگر کودکان رفتارهای غیر قابل قبول را بدون توجه به آن چه شما انجام می دهید، ادامه می دهد، ساخت یک نمودار ستونی برای هر روز هفته را امتحان کنید. تصمیم بگیرید که قبل از تنبیه کودک، او تا چه حد می تواند بد رفتاری کند یا این که چه مدت باید رفتار مناسب را به نمایش بگذارد تا پاداش بگیرد. نمودار را روی یخچال نصب کنید و سپس هر روز رفتارهای غیر قابل قبول و خوب را علامت بزنید. این درک روشنی، از آن چه که در جریان است هم به شما و هم به کودکان می دهد. یک بار که این روش کارآمد شد، کودکان را برای یادگیری کنترل بد رفتاری اش تشویق کنید.

• طرد کردن برای کودکان این سن هم می تواند خوب به کار آید. مکان مناسبی را برای طرد کردن برگزینید که مانع حواس پرتی شود و کودکان را وادار به فکر کردن در مورد رفتارشان کند. به خاطر بسپارید، فرستادن کودک به اتاقش، اگر که رایانه، تلویزیون و یا بازی های ویدیویی در آن جاست، او را تحت فشار قرار نمی دهد. در نظر گرفتن طول زمان مناسب برای این کار را فراموش نکنید. کارشناسان یک دقیقه برای هر سال سن را، قاعده خوب و مناسبی می دانند. دیگران استفاده از طرد کردن را تا زمانی که کودک آرام بگیرد (آموزش خودگردانی)، توصیه می کنند.

• مهم است که به بچه ها بگوییم چه چیزی درست است که انجام دهند، نه این که فقط آن را که غلط است، متذکر شویم. مثلاً به جای

منابع

۱. ایبلگ، فرانسیس، سیدنی، بیکر، لوئیس، باتس آمر (۱۳۸۷). رفتار کودک از تولد تا ۹ سالگی. ترجمه مهدی قراچه داغی. نشر شهابنگ.
۲. دریکوس، رولد و پرل، کاسل (۱۳۷۸). انضباط بدون اشک. ترجمه مینو واتقی و مریم داداش زاده. انتشارات رشد.
۳. راجرز، بیل (۱۳۸۳). رهبری معلم در کلاس درس / مدیریت رفتار. مترجم سیدرضا افتخاری. نشر فو
۴. گاربر، (۱۳۸۳). چگونه با کودک رفتار کنیم. ترجمه شاهین خزعلی، هومن حسینی نیک و احمد شریف تیریزی. نشر مروارید.
۵. مفیدی، فرخنده (۱۳۸۳). آموزش خانواده. ناشر پیام پویا.
۶. نجاتی، حسین (۱۳۸۴). روان شناسی رشد کودک و نوجوان. ناشر بیکران.
۷. هاینز، جیمز (۱۳۸۷). رفتار بهنجار و نابهنجار کودکان. ترجمه علی اکبر محمدی حسین پور. نشر محمد.
۸. زحمتکش، زهرا (۱۳۸۸). روش های مؤثر در آموزش انضباط به کودکان. نشریه قدس.
۹. سعدی پور، اسماعیل (۱۳۸۸). نظم و انضباط در کودکان. نشریه کودک.
۱۰. معین، زهرا (۱۳۸۸). بررسی دیدگاه معلمان و معاونان مدارس دخترانه در باره انضباط و مقایسه بین دیدگاه ها.
۱۱. معتمدی، زهرا (۱۳۸۸). انضباط. نشریه کودک.
۱۲. مفیدی، فرخنده (۱۳۸۹). الگوهای فرزندپروری والدین و تأثیر آن ها بر کودکان. رشد آموزش پیش دبستانی. شماره ۳.
13. Houck, Gm & l ecyer-Maus, E.A. (2004). Maternal limit-setting during toddlerhood delay of gratification and behavior problems at age 5. journal of infant mental health.
14. shroff pendley jennifer (2008). Deciplining your child <http://kidshealth.org>.
15. <http://forum.iransalamat.com>
16. <http://ylym.wordpress.com>
17. <http://www.tafahomnews.com>
18. <http://www.tebyan-ardebil.ir/description>
19. <http://javanemrooz.com/articles/lifestyle/ejtemaii/farzandan>

سر آغاز

کودکان سرشار از کنجکاوی و حقیقت‌جویی هستند و بر این اساس معمولاً مربیان و والدین را در معرض سؤالات گوناگون در باره خدا قرار می‌دهند. خداجویی از مصادیق فطری است که از جانب خداوند متعال در وجود هر انسانی به ودیعه قرار داده شده است. میل به پرستش خدا و خدا باوری از موضوعات ذاتی و غیراکتسابی در وجود هر انسان است؛ زیرا: «فَاقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ» [روم/۳۰]: به سوی آیین خالص پروردگار روی آور. این فطرتی است که خداوند انسان‌ها را بر آن آفریده است. دگرگونی در آفرینش الهی نیست. این آیین استوار و محکم حق است، ولی اکثر مردم نمی‌دانند.

نگاه عمیق به انسان وقتی پدید می‌آید که در امتداد نگاه جامع پروردگار به انسان و هستی باشد. چرا که بافت وجودی انسان با ساختار هماهنگ و قانونمند نظام هستی، هم‌خوانی و هم‌سوایی دارد. نقطه شفاف و تجلی‌بخش این هماهنگی در انسان را می‌توانیم در فطرت توحیدی او ببینیم که او را به پرستش، حقیقت‌جویی و دیگر صفات ارزشمند الهی دعوت می‌کند. از این رو، برنامه‌ها و فعالیت‌های آموزشی و پرورشی دوره پیش از دبستان، با رویکرد «شکوفایی فطرت الهی» طراحی شده است. [راهنمای برنامه مصوب دوره پیش دبستانی، ۱۳۸۷].

تکیه بر تصورات عینی

ادراک کودک پیش دبستانی با گروه‌های سنی بالاتر از خود متفاوت است. با توجه به آموزه‌های دینی و یافته‌های روان‌شناختی، عموم کودکان سنین ۵-۶ ساله دارای تصوراتی عینی و ملموس هستند. [باهنر].

این ویژگی در مسائل دینی و اعتقادی نیز بروز و ظهور دارد. از این رو برای پاسخ‌گویی به سؤالات دینی کودکان باید به این ویژگی مهم توجه داشت.

گاهی کودکان ما را با سؤالاتی در مورد چیستی و حقیقت خدا مواجه می‌کنند. با بررسی پرسش و پاسخ‌های کودکان درباره مفهوم خدا، تصور خام مادی و انسان‌گونه آنان از خدا را می‌توان دریافت [پیشین]. لذا همواره باید سعی شود، با مثال‌هایی ملموس

کودک و خدا

مسعود تهرانی فرجاد

مانند پارک‌ها، حیات وحش، باغ میوه، دشت و حتی باغچه حیاط مرکز پیش دبستانی و خانه، و توجه دادن او به زیبایی‌ها و فوائد آنها، به درک عینی آنان از نعمت‌های خدا منجر می‌شود. بر این اساس، بهره‌گیری از فعالیت گردش علمی - تربیتی در مراکز و به گردش رفتن به همراه خانواده، با در نظر گرفتن نکات ایمنی و بهداشتی، مورد تأکید است.

نفس عمیق بکشید

از جمله فعالیت‌های قابل ارائه برای درکی عینی از این که خدای مهربان همه جا هست، ولی دیده نمی‌شود این است که مربی از کودکان بخواهد، نفس عمیق بکشند و دهان خود را بسته و راه نفس کشیدن از بینی خود را بگیرند و تا آن جا که می‌توانند تحمل کنند. پس از خارج شدن از این حالت، درباره هوا و فواید آن با کودکان گفت‌وگو کند و وجود هوا و عدم دیدن آن را به وجود خدای مهربان در همه جا و عدم رؤیت او ارتباط دهد. در این آزمایش می‌توان از رایحه‌های خوشبوکننده هوا هم استفاده کرد.

خدای مهربان

سخن آخر این که خوب است همیشه همراه با واژه «خدا» صفت «مهربانی» را هم بیاوریم تا این صفت را به کودکان القا کنیم. این نکته در ترجمه عبارات قرآنی و بیان اشعار و قصه‌ها کاربرد فراوان دارد، مثلاً در ترجمه عبارت قرآنی «إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ» [بقره/۱۹۵] بگوییم: خدای مهربان کسانی را که کار خوب و نیکو انجام می‌دهند، دوست دارد.

امید است خدای مهربان همه ما را در مسیر تعلیم و تربیت درست و سالم کودکانمان موفق سازد.

منابع

۱. قرآن حکیم، ترجمه آیت‌اله مکارم شیرازی
۲. راهنمای برنامه و فعالیت‌های آموزشی و پرورشی دوره پیش دبستانی، مصوبه شورای عالی آموزش و پرورش، انتشارات مدرسه، ۱۳۸۷.
۳. باهنر، ناصر، آموزش مفاهیم دینی و همگام با روان‌شناسی رشد، انتشارات بین‌الملل.

باشد و با درست استفاده کردن از نعمت‌ها و گوش کردن به حرف‌های پدر و مادر، بزرگ و بزرگ‌تر و فردی موفق شود.

شروع کارها با نام خدا

از زمینه‌های مؤثر در ارتباط کودکان با خدا، بهره‌گیری از آموزه‌های دینی مبنی بر شروع کارها با نام خداست. در قالب فعالیت‌های یاددهی - یادگیری (شعر، قصه، نمایش خلاق و...) می‌توان به کودکان آموخت که کارها را با نام خدا آغاز کنند؛ مانند این شعر:

به نام خدای بزرگ که پروانه را آفرید
 به روی دو تا بال او خط و خال زیبا کشید
 خدایی که پرواز را به گنجشک آموخته
 لباسی هم از جنس پر برای تنش دوخته
 خدایی که با یاد او دلم می‌شود مهربان
 خدایی که در هر کجاست زمین و دل و آسمان
 ناصر کشاورز

نقش الگویی مربی

کودکان همواره در حال تقلید و الگوپذیری هستند. به طوری که فرایند یادگیری کودک لزوماً در کلاس و فضای رسمی محقق نمی‌شود، بلکه تمام گفتار و رفتار مربی برای کودک جنبه آموزش دارد. بر این مبنا وقتی مربی تمام کارها و فعالیت‌های خود را با نام خدا آغاز می‌کند، به طور ناخودآگاه بر کودک خود تأثیر می‌گذارد. پس در شرایط مناسب عبارت مشهور «بسم‌الله‌الرحمن‌الرحیم» به نام خداوند بخشنده مهربان» را به طور کامل بیان کنید تا به مرور ملکه ذهن و زبان کودک شود.

با کودکان به گردش برویم

از اقدام‌های بسیار مفید و جذاب به منظور آشنایی و انس کودک با خدای مهربان، ایجاد فرصت‌هایی برای ارتباط وی با طبیعت پیرامونش است. حضور کودک در محیط‌های طبیعی و ملموس،

به کودک کمک کنیم تا بتواند این مفاهیم را درک کند.

بر اساس تصورات عینی کودک در مقوله خدا باوری، ضروری است از طریق نعمت‌های محسوس و عینی، زمینه‌های آشنایی فطری و ارتباط او را با خداوند تقویت کنیم. همچنین می‌توان لحظات شیرین زندگی کودک را با پدر و مادرش که مهربانی و لطف آنان را تجربه کرده است، به وی یادآور شویم؛ مانند: مراقبت آنان از کودک، غذا آماده کردن، تهیه پوشاک و خوراکی‌های مفید و خوش مزه و... می‌توان این موضوع را زمینه گفت‌وگو در مورد مهربانی خداوند با همه به ویژه کودکان قرار داد.

هم‌چنین، می‌توان با بیان داستان‌ها، شعرها و فعالیت‌های مناسب، صفات مهربانی و بخشندگی خداوند را به کودک القا کرد تا زمینه‌های خدادوستی در وی تقویت شود. باید سعی کنیم، با بیان ساده - مطابق با واژگان کودک پیش دبستانی - به مرور به کودکان پیام‌های مهربانانه با همگان مهربان است و دوست دارد کودک همیشه سالم و قوی

آیا می دانید که مراکز رغبت کدام اند؟

اوید دکرولی که یک روان شناس و مربی بلژیکی است، روش آموزش خاصی دارد که روش «کانون های رغبت» نامیده می شود. او در این روش، مواد متفاوت برنامه را با هم تدریس می کند. دکرولی سعی کرده است طبق شعار معروف خود «مدرسه برای زندگی و به وسیله زندگی»، از مدرسه محیط واقعی زندگی را بسازد و مطالب لازم را ضمن زندگی عادی، به کودکان تعلیم دهد. به این منظور او ایجاد «مراکز علاقه» را پیشنهاد کرد که حاصل مطالعاتش روی کودکان بود. این برنامه موضوعات مجزا نداشت و در برگیرنده صورت متوازی از فعالیت های مشاهداتی، ارتباطی و کلامی یا بیانی بود.

به عقیده دکرولی، «علاقه» حکم دریچه سد را دارد که مخزن «توجه» را باز می کند و به آن جهت می بخشد. او نیز مانند خانم **مونتیه سوری** به تربیت پویا معتقد بود و می گفت:

«کودکان فطرتاً دارای نیروی حیاتی هستند که معلمان باید آن را دریابند و روی آن کار کنند. این نیرو خود را در علاقه های ناشی از نیازهای کودک، آشکار می سازد. بنابراین، برنامه تربیتی خوب، برنامه ای است که نیازها و علاقه های کودک را محور قرار دهد.»

دکرولی معتقد است: آن چه را که کودک با رغبت و شوق می فهمد، واقعاً یاد می گیرد و جز وجودش می شود. تنها این آموخته ها در رشد ذهنی و عاطفی و پرورش

کلید واژه ها: کانون های رغبت، رشد ذهنی، رشد عاطفی.

مرکز رغبت

ناهید روئینی

کارشناس ارشد پیش از دبستان

هدف‌ها و بالاخره کمال مطلوب خویش. (ب) شناسایی شرایط محیط طبیعی و انسانی که در آن زندگی می‌کند و به آن وابسته است و روی آن باید تأثیر بگذارد تا نیازها و خواسته‌هایش تحقق یابند.

اصول راهنما و اصلی نظریه دکرولی مبتنی بر شناخت و احترام به نیازهای درونی انسان و روش‌های آموزشی است که می‌کوشد بلوغ فکری و فردی، هوش اجتماعی و توانایی‌های شخصی را شکوفا کند. روش دکرولی از عنصر علاقه، به عنوان محور اصلی برنامه آموزشی استفاده می‌کند که به انگیزه‌های هم برای یادگیری و محرکی برای علوم اجتماعی

و طبیعی منجر می‌شود. این برنامه شامل فرصتهایی برای غنی‌سازی تجربیات از طریق دادن انگیزه برای دست یافتن به نیازهاست. نظریه مرکز رغبت دکرولی شامل

- مفاهیمی به این شرح است:
۱. آموزش برای زندگی و از راه زندگی؛
  ۲. انطباق با محیط؛
  ۳. درک نیازهای کودکان؛
  ۴. فعال کردن کودکان؛
  ۵. پرورش حواس؛
  ۶. اصل مشاهده، تجربه و آزمایش.

از نظر دکرولی، نیازهای اولیه چهارگانه کودک که منشأ علاقه‌های او هستند، عبارتند از: نیاز به غذا و تغذیه خود، نیاز به محافظت از خویشتن در برابر نیروهای طبیعی، نیاز به دفاع از خویشتن در مقابل انواع خطرها و دشمنان و نیاز به فعالیت. مدرسه در همه فعالیت‌های تربیتی خود باید این نیازها را محور قرار دهد.

منابع

۱. شاتو، ژان. مربیان بزرگ. ترجمه غلام‌حسین شکوهی. دانشگاه تهران. مؤسسه انتشارات و چاپ. تهران. ۱۳۵۶.
۲. کولایی‌نژاد، جمال‌الدین. روان‌شناسی آموزش خواندن. پیام نور. تهران. ۱۳۸۲.

زندگی معنادار باشد. به‌طور خلاصه به نظر اوید دکرولی: «مربی به کودکی که هنوز انگیزه و رغبت دارد، اجازه می‌دهد که به مطالعه ادامه دهد، برای دقت بخشیدن به منشاء هدایت خویش به مقایسه و اندازه‌گیری بپردازد، یافته‌های خود را به کمک تداعی در عالم تصور توسعه دهد، سرانجام نتایج حاصل را به صورت گزارش تدوین کند و به شکل سخن‌رانی و همراه با نمایش به دیگران عرضه کند.»

از نظر دکرولی فعالیت‌های کودک در مدرسه عبارتند از: مشاهده، تداعی معانی و بیان یا توصیف. تعلیم یا مشاهده شی و بررسی پدیده‌ای که به جهتی مورد توجه دانش‌آموزان واقع شده است، شروع می‌شود. این مشاهده که از رغبت کودک سرچشمه گرفته است، با راهنمایی معلم به نظم در می‌آید. تداعی معانی، کودکان را از مطالعه مطلبی به مطالعه مطلبی نظیر آن در گذشته یا در نقاط دیگر جهان می‌کشاند و زمینه را به خصوص برای تدریس تاریخ و جغرافیا آماده می‌کند. بالاخره دانش‌آموزان موظف‌اند نتیجه مشاهدات و مطالعات خود را به صورت نقاشی، انشا، خطابه، تئاتر و امثال آن بیان کنند و در دسترس دیگران بگذارند.

دکرولی معتقد است که اگر سه فعالیت مذکور آن‌چنان که باید رهبری شوند، دروس دوره ابتدایی را می‌توان به سهولت و سرعت تدریس کرد. هم چنین او بر پرورش حواس توجه ویژه‌ای داشت و بر این عقیده بود که باید از زندگی درس گرفت و برای زندگی آموخت. به نظر او هر چیز می‌تواند وسیله‌ای برای آموزش باشد. مثلاً به نظر او، طبیعت و فصل‌ها صدها فرصت برای کشف رنگ‌ها و شکل‌های گوناگون در اختیار کودکان قرار می‌دهند.

به اعتقاد دکرولی، مدرسه باید موجبات آشنایی عملی با زندگی را از طریق دو معرفت اساسی فراهم آورد:

الف) شناسایی کودک به شخصیت خود، آگاهی از «من» و طبعاً از نیازها، آرزوها،

او مؤثر هستند. انطباق با محیط، درک نیازهای کودکان و فعال کردن کودکان اصولی هستند که در روش دکرولی بر آن‌ها تأکید شده است. بنابراین، او به جای برنامه‌های مدون و کتاب‌های یکسان و وسایل و اسباب‌بازی‌های آماده، مطالعه طبیعت و اجتماع را انتخاب و انسان و نیازهایش را محور اصلی این مطالعه قرار می‌داد.

در کانون‌های رغبت، دکرولی و کودکان هر روز یا هر چند روز، موضوعی را که مورد علاقه و درخور کودکان بود، به عنوان مرکز رغبت یا واحد کار انتخاب می‌کردند و فعالیت‌های خود را بر محور این موضوع تنظیم می‌کردند. به این ترتیب، انجام فعالیت‌های مربوط به زندگی برای کودکان به صورت جانبی در می‌آمد و کودکان فعالیت‌های خود را با موضوعی که به آن علاقه‌مند بودند، آغاز می‌کردند. و مادامی که علاقه باقی و حس کنجکاوی کودک کاملاً ارضا نشده بود، این کار ادامه می‌یافت. در واقع مهم نبود که مطالعه موضوع معینی که در کانون رغبت کودک قرار گرفته است، چند روز یا چند هفته طول بکشد، بلکه مهم آن بود که موضوع مورد علاقه کودک از لحاظ

عکس: اعظم لاریجانی

به منظور بررسی رابطه بین عملکرد مدیران و رشد رفتار اجتماعی کودکان پیش دبستانی در مناطق ۳، ۴ و ۵ شهر تهران در سال تحصیلی ۸۹ - ۸۸ این پژوهش انجام شد. این پژوهش از نظر هدف از نوع کاربردی و از لحاظ روش گردآوری داده‌ها از نوع توصیفی - همبستگی بود. جامعه آماری این پژوهش تمامی مدیران، مربیان و کودکان پیش دبستانی در مناطق ۳، ۴ و ۵ شهر تهران بود. برای تعیین حجم نمونه ابتدا با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای از بین مناطق ۱۹ گانه آموزش و پرورش شهر تهران، مناطق ۳، ۴ و ۵ به عنوان خوشه‌های اصلی مورد مطالعه انتخاب شدند. پس از آن، از بین سه منطقه مذکور به شیوه تصادفی ساده و با استفاده از «فرمول کوکران» ۳۱۱ کودک پیش از دبستان و ۴۷ مدیر مرکز پیش دبستانی انتخاب شدند.

ابزارهای پژوهش شامل دو پرسش‌نامه بود؛ پرسش‌نامه اول، عملکرد مدیران مرکب از پنج بخش (برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، انگیزش، کنترل و ارزش‌یابی) و ۳۹ سؤال پنج گزینه‌ای (همیشه، اغلب، گاهی، به ندرت و هرگز) بود. پرسش‌نامه مذکور در پایان نامه یزدان‌پناه (۱۳۸۰) به کار رفته و پایایی ۰/۰۹۳ برای آن به دست آمده بود. در پژوهش حاضر نیز پایایی اش ۰/۰۸۶ بود.

پرسش‌نامه دوم، استاندارد بلوغ اجتماعی واینلند، حاوی ۱۱۷ سؤال در هشت طبقه (خودیاری عمومی، خودیاری در مهارت لباس پوشیدن، خودیاری در مهارت غذا خوردن، تحرک و جابه‌جایی، حرفه و اشتغال، مهارت‌های گفتاری و کلامی، اداره خود و اجتماعی بودن) بود. روایی و پایایی این پرسش‌نامه در بسیاری از کشورهای

دنیا و ایران تأیید شده است.

تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از آمار توصیفی و استنباطی صورت گرفت و برای آزمون فرضیه‌های پژوهش از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد.

نتایج پژوهش نشان داد که در کل، از بین پنج مولفه عملکرد مدیران (برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، انگیزش، کنترل و ارزش‌یابی) در دوره پیش از دبستان تنها یک مؤلفه (کنترل) با رشد اجتماعی کودکان پیش از دبستان در ارتباط بوده است و بین آن‌ها رابطه معناداری وجود دارد. علت این امر را می‌توان با نحوه اداره کردن مرکز پیش دبستانی مرتبط دانست. چرا که از بین پنج شاخصه عملکرد مدیران، شاخصه کنترل در سطح اجتماعی دارای باز خورد است و مدیران مراکز پژوهش بیشترین تمرکز را روی این شاخصه اعمال می‌کنند.

از آن جا که رشد اجتماعی فرایندی اثرپذیر از محیط است و به طرق متفاوتی نیز شکل می‌گیرد، تمرکز مدیران روی شاخصه کنترل باعث شده است که بین کنترل و رشد رفتار اجتماعی ارتباط مستقیم و معناداری وجود داشته باشد. از طرفی بین چهار مؤلفه دیگر عملکرد مدیران (برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، انگیزش و ارزش‌یابی) با رشد رفتار اجتماعی ارتباط مستقیم و معنادار، وجود ندارد.

علت عدم ارتباط بین «برنامه‌ریزی» و «رشد رفتار اجتماعی» را می‌توان در این عوامل جست‌وجو کرد: ارتباط ضعیف مدیر با کارکنان به ویژه مربیان مرتبط با کودکان، مدرک تحصیلی نامرتبط

کلیدواژه‌ها: عملکرد، مدیران، رفتار اجتماعی، آموزش و پرورش پیش دبستانی.

آموختن از بزرگان

محبوبه فیض‌نژاد
کارشناس ارشد پیش دبستانی

بررسی رابطه عملکرد مدیران و رشد رفتار اجتماعی در کودکان پیش دبستانی

بررسی آموزش‌های پیش دبستانی
 بر سازگاری اجتماعی دانش‌آموزان کلاس اول ابتدایی تهران

سنجش میزان سازگاری اجتماعی در نوآموزان

محمد شاه‌آبادی

عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران جنوب

هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه آموزش پیش دبستانی با سازگاری اجتماعی دانش‌آموزان کلاس اول ابتدایی تهران بود. به این منظور، ۴۰۲ دانش‌آموز کلاس اول ابتدایی (۲۰۶ دختر و ۱۹۶ پسر) بر اساس شیوه نمونه‌گیری حلقه‌ای-خوشه‌ای انتخاب شدند. از این تعداد، ۲۵۹ نفر از دانش‌آموزان دوره پیش دبستانی را گذرانده بودند و ۱۴۳ نفر نیز این دوره را نگذرانده بودند. برای اندازه‌گیری متغیر سازگاری اجتماعی از پرسش‌نامه رفتاری سازشی لامیرت و همکاران (۱۹۷۴) که توسط بیلاق (۱۳۷۶) روی دانش‌آموزان ۷ تا ۱۲ ساله ایرانی انجام شده بود، استفاده کردیم. سؤالات پژوهشی عبارت بودند از:

۱. آیا بین دانش‌آموزانی که دوره پیش دبستانی را گذرانده‌اند و آن‌هایی که این دوره را نگذرانده‌اند، به لحاظ سازگاری اجتماعی تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟

۲. آیا جنسیت دانش‌آموزانی که دوره پیش دبستانی را گذرانده‌اند، با سازگاری اجتماعی آن‌ها تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟

۳. آیا بین عوامل سطح سواد والدین، وضعیت اقتصادی دانش‌آموز و شغل پدر او، سازگاری اجتماعی دانش‌آموز آموزش دیده تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟
 روش تحقیق از نوع «علمی-مقایسه‌ای» بود و برای مقایسه معنی‌دار بودن تفاوت بین دو گروه از روش آماری (آزمون E) استفاده شد. پس از تجزیه و تحلیل داده‌ها، این نتایج به دست آمد:

• در خصوص سؤال اول نتیجه تحقیق نشان داد که بین آموزش‌های پیش دبستانی و سازگاری اجتماعی رابطه معنی‌داری وجود دارد. به این معنی که دانش‌آموزان دوره‌دیده نسبت به دانش‌آموزان دوره ندیده سازگاری بهتری داشتند.

• در خصوص سؤال دوم، نتایج نشان داد که بین دانش‌آموزانی که دوره پیش دبستانی را دیده‌اند، با سازگاری اجتماعی از لحاظ جنسیت تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. به عبارت دیگر، بین پسران و دختران آموزش دیده و سازگاری اجتماعی آن‌ها تفاوت وجود ندارد.

• در خصوص سؤال سوم، نتایج نشان داد که بین تحصیلات پدر، شغل پدر، تحصیلات مادر، شغل مادر و سازگاری اجتماعی دانش‌آموزان، تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

مدیران با رشته مدیریت به ویژه در آموزش پیش دبستانی، عدم تعیین اهداف مناسب و قابل وصول برای مرکز پیش دبستانی از جانب مدیر که موجب سردرگمی کارکنان می‌شود، عدم حضور تدارک امکانات مناسب از جانب مدیر.

علت فقدان ارتباط بین «سازمان‌دهی» و «رشد رفتار اجتماعی» را می‌توان در این عوامل جست و جو کرد: ارتباط ضعیف مدیر با کارکنان به ویژه مریبان مرتبط با کودکان، مدرک تحصیلی نامرتبط مدیران با رشته مدیریت به ویژه در آموزش پیش دبستانی و تفویض نامناسب اختیار به کارکنان.

علت عدم ارتباط بین «انگیزش» و «رشد رفتار اجتماعی» را می‌توان در این عوامل جست و جو کرد: ارتباط ضعیف مدیر با کارکنان به ویژه مریبان مرتبط با کودکان، مدرک تحصیلی نامرتبط مدیران با رشته مدیریت به ویژه در آموزش پیش دبستانی، ناتوانی مدیر در ایجاد انگیزش مناسب در کارکنان که می‌تواند ناشی از شرایط مالی و رفاهی نامناسب کارکنان باشد.

علت فقدان ارتباط بین ارزش‌یابی و رشد رفتار اجتماعی را می‌توان در این عوامل جست و جو کرد: ارتباط ضعیف مدیر با کارکنان به ویژه مریبان مرتبط با کودکان، مدرک تحصیلی نامرتبط مدیران با رشته مدیریت به ویژه در آموزش پیش دبستانی، نحوه تکمیل قسمت ارزش‌یابی پرسش‌نامه عملکرد مدیران توسط مریبان که آن‌ها در این زمینه جانب احتیاط را رعایت کرده و تحت تأثیر ترس از مدیر، از پاسخ‌گویی صحیح اجتناب ورزیده‌اند.
 پژوهش حاضر به راهنمایی خانم دکتر فرخنده مفیدی و مشاوره آقای دکتر عباسپور انجام پذیرفته است.

عکس: غلامرضا پنهانی

در

سنین ۴ تا ۶ سالگی کودک تمایل

دارد با ابتکار، آزمودن دقیق واقعیت، تخیل و تقلید از رفتار بزرگسالان، محیط اطراف خود را بهتر بشناسد. او در این مسیر، برای رسیدن به اهداف خود، شناسایی دقیق محیط و رسیدن به استقلال، به مخالفت و نافرمانی نسبت به اطرافیان (والدین و مربیان) می‌پردازد.

بنا به نظر **لورنز^۱** (۱۹۶۶)، پرخاشگری نوعی غریزه تکانه‌ای و ارثی است نه خودمختار که در کودکان، به سرعت رام و پالایش می‌شود.^۲ اما برخی نظریه‌پردازان یادگیری بر این حقیقت تأکید می‌کنند که هر چه در سلسله مراتب تکاملی موجود زنده بالاتر می‌رویم، از رفتارهای غریزه‌ای و بازتابی وی کاسته و بر اتکای او به تجربه و یادگیری افزوده می‌شود. در نتیجه شاهد تنوع رفتاری در انسان و امکان تغییر یافتن او هستیم. در این دیدگاه، پرخاشگری عادت یا میلی آموخته شده است.

کودکان از سن دو سالگی به بعد «نه» گفتن را می‌آموزند و والدین می‌بینند که گاهی هر چه از کودک خود می‌خواهند، کودک بر عکس آن را انجام می‌دهد. کودکی که تا دیروز تمام کمک‌های اطرافیان را با آغوش باز قبول می‌کرد، بعد از دو سالگی می‌خواهد همه کارهایش را خودش انجام دهد. پدر و مادرهایی که به شرایط سنی و رشدی کودک توجهی ندارند، فکر می‌کنند کودک نافرمانی و لجبازی می‌کند.

در این رابطه

کودک دست به نافرمانی و قشق‌ق می‌زند و پرخاشگری می‌کند. او می‌آموزد که برای پیشبرد خواسته‌هایش از رفتارهای قهرآلود استفاده کند. کودکان نافرمان هر چه با دستورات مقتدرانه پدر و مادر و مربی، بیشتر روبه‌رو شوند، خشمگین‌تر می‌شوند و پرخاشگری زیادتری از خود نشان می‌دهند. در این موقعیت، والدین و مربیان در شرایطی خاص برای کنترل رفتار کودک تسلیم خواسته‌هایش می‌شوند و می‌کوشند بدین وسیله کودک را آرام کنند. ولی همین رفتار تسلیم شدن در مقابل پرخاشگری و قشق‌ق کودک، موجب تقویت این رفتار در درون کودک و آموزش غیرمستقیم او برای ادامه نافرمانی و پرخاشگری می‌شود. به این شکل، نافرمانی در حقیقت یک راهبرد «قهرآلود» آموخته شده است که کودک از طریق آن، رفتار اطرافیان، به‌خصوص والدین و مربیان را کنترل می‌کند. در واقع، مربیان و والدین ناخواسته رفتار پرخاشگرانه و قهرآلود کودکان را تقویت می‌کنند و این تقویت‌ها زمانی که تکرار می‌شوند، تحکیم رفتار نادرست را در پی دارند. نافرمانی، لجباجت و پرخاشگری کودک هر روز گسترش می‌یابد و از والدین و خواهر و برادرها شروع می‌شود و همبازی‌ها، مربیان، دوستان و حتی حیوانات و اشیای منزل هم از آن در امان نمی‌مانند.

نافرمانی مدنی بازبان بدنی!

چگونه کودک راهبرد قهرآلود را می‌آموزد؟

ندا سلامت

کارشناس روان‌شناسی بالینی

مامان! من نمی‌خوام برم مهد کودک

نرگس دهستانی اردکانی

کارشناس ارشد پیش از دبستان

بسیاری از والدین می‌خواهند بدانند که مناسب‌ترین سن برای گذاشتن کودک به مهد کودک چه سنی است؟

روان‌شناسان بر این عقیده‌اند که قبل از دو سال ونیم، سن مناسبی برای مهد و جدایی مادر و کودک نیست. اغلب روان‌شناسان سن مناسب را بین سه و پنج سالگی می‌دانند. با این حال آن‌چه مسلم است، لزوم رفتن کودکان به مهد، پیش از سن دبستان است. به رغم این که کودکان تقریباً از سه سالگی آماده ورود به مهد می‌شوند، ولی نگرانی والدین و وابستگی کودک نیز همواره مشکلاتی را پدید می‌آورد. برخی از کودکان هنوز خود را وابسته به خانواده حس می‌کنند و نمی‌خواهند از آن‌ها جدا شوند. ولی برخی به راحتی محیط مهد را می‌پذیرند و به آن دل بستگی پیدا می‌کنند.

والدین کودکانی که از مهد گریزان‌اند، ابتدا باید ببینند چه چیزی به صلاح فرزندشان است. در این مورد نباید احساساتی شوند. باید بتوانند گریه‌های کودک را هنگام ورود به مهد تحمل کنند؛ مانند زمانی که گریه او را برای واکنش زدن تحمل می‌کنند.

آمادگی برای ورود به مهد کودک

باید محیط مهد کودک را برای کودک توصیف کرد؛ جایی است که او می‌تواند در آن بازی کند. دوست بیابد و کارهای جدید یاد بگیرد. در ضمن باید به او توضیح داد، در آن‌جا مربیانی هستند که آن‌ها هم او را دوست دارند. لازم است به طور مداوم به کودک اطمینان داد که بعد از یک ساعت مشخص، پدر و مادر حتماً به دنبالش خواهند آمد.

در روزهای اول، بهتر است حدود نیم ساعت همراه کودک در مهد ماند و سعی کرد او را با دیگران آشنا ساخت؛ تا کم‌کم حس امنیت و اعتماد به دیگر کودکان و مربیان مهد در او ایجاد شود. از روزهای بعد می‌توان او را در حدود یک تا دو ساعت در مهد گذاشت و به او قول داد که مثلاً بعد از دو ساعت،

نحوه برخورد

با این رفتار نامناسب کودک در وهله اول به والدین و مربیانی باز می‌گردد، آن‌ها باید در مورد مراحل رشد کودک آگاهی لازم را کسب کنند و از «نه» گفتن‌های صحیح و بجا به کودک که به رشد او کمک می‌کند، حمایت کنند. با کودک همکاری لازم را داشته باشند تا او مراحل رشد را به خوبی و با آرامش بگذراند. کمک کنند که او هم اطرافش را بهتر بشناسد و هم تلاش خود را برای مستقل شدن به نتیجه برساند. والدین و مربیان باید در شرایطی که کودک می‌خواهد کارهایش را خود انجام دهد، با آرامش او را یاری کنند. با مراقبت از دور، به کودک فرصت کافی و لازم بدهند تا تجربه مطلوب را کسب کند و خود را آماده گذراندن مراحل بعدی رشد کند.

در این دوران هر چه کودکان فرصت بیشتری داشته باشند تا بدون دخالت مستقیم والدین و مربیان تجربه ملموس‌تری در محیط داشته باشند، قدرت حل مسئله آن‌ها در بزرگسالی بالاتر می‌رود. آن‌ها یاد می‌گیرند، مشکلاتشان را بدون اتکا به دیگران حل کنند و به موفقیت‌های بیشتری دست یابند.

پی‌نوشت

1. Lorenz

۲. هربرت، مارتین. روان‌شناسی بالینی کودک (یادگیری اجتماعی، رشد و رفتار). ترجمه مهرداد فیروزبخت.

حتماً به دنبالش خواهید آمد و حتماً آن را اجرا کنیم. اگر کمی دیر شود، کودک دیگر مهد کودک را جای امنی نمی‌داند و آن را موجب جدایی خود از مادر می‌بیند. پس با دیدن مادر به او می‌چسبد و دیگر علاقه‌ای به رفتن به مهد نخواهد داشت. کم کم می‌توان زمان باقی ماندن کودک در مهد را بیشتر کرد. ولی این زمان نباید طولانی شود.

در مقابل، والدین در برابر کودکانی که به مهد علاقه چندانی ندارند، باید انعطاف نشان دهند. چرا که اگر کودک بفهمد می‌تواند هر وقت که خواست از رفتن به مهد امتناع کند، دیگر قاطعیت و نفوذ آن‌ها از بین خواهد رفت. در حقیقت این کودک است که والدین را تربیت می‌کند و فرمان می‌دهد. اما بهتر است از قبل برایش مشخص شود که باید با مادر و پدر خود همکاری کند و اگر به مهد نرود، مثلاً تنها می‌ماند. در روزهای نخست ورود کودک به مهد، والدین باید به هر ترتیب که شده، از غیبت او خودداری کنند تا به تدریج کودک با همه برنامه‌های آن جا آشنا شود و کم کم رابطه عاطفی با دوستانش پیدا کند.

مزایای رفتن به مهد کودک

کودکانی که به مهد کودک می‌روند، زمینه رشد اجتماعی‌شان فراهم می‌شود و شخصیت‌شان در تعاملات اجتماعی شکل می‌گیرند. بسیاری از رفتارهایی که کودکان در خانه نیاموخته‌اند، در جای دیگری به نام مهد کودک می‌آموزند. رفتارهای منفی با رفتارهایی که چندان مثبت یا جامعه‌پسند نیستند، در مهد کودک کم‌رنگ می‌شوند. به این ترتیب، کودکان مجموعه‌ای از رفتارها و اطلاعات مفید را در مهد کودک می‌آموزند. از طرف دیگر، رفتارهای بدی هم که آموخته‌اند، در مهد کودک با روش‌های خاصی که وجود دارد، تعدیل می‌شود.

رشد کلامی در مهد کودک اهمیت زیادی دارد. تحقیقات نشان می‌دهند، کودکانی که به مهد کودک رفته‌اند، نسبت به کودکانی که به مهد نرفته‌اند، از واژه‌های بیشتری استفاده می‌کنند و نحوه ارتباطشان با دیگران راحت‌تر است. بنابراین، مهد کودک خوب با معیارهای بهداشتی و تربیتی قابل قبول، تأثیر زیادی در رشد روانی کودک دارد.

رفتن کودک به پیش دبستان نیز بسیار مهم و در مراحل رشد آن‌ها مؤثر است و او را برای ورود به دبستان آماده می‌سازد.

منابع

۱. مفیدی، فرخنده. اصول و مفاهیم آموزش و پرورش پیش از دبستان. شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران. ۱۳۸۵.
۲. فردوسی صابری، سیما. پاسخ به والدین. کتاب‌های دانه. ۱۳۸۵.
3. Preschool education articles checklist for child care centers 2007.03.03

اشاره

بسیار شنیده‌ایم که «همهٔ کودکان استعداد هنری و خلاقیت دارند»، اما تا چه اندازه برای رشد این استعداد تلاش کرده‌ایم؟ آیا واقعاً می‌دانیم که هنر چه تأثیری بر شخصیت کودکان و حتی بزرگسالان دارد؟ به نظر شما هنر با زندگی کودکان چه نوع تعاملی دارد؟ آیا هنر بر زندگی روزمرهٔ کودکان مؤثر است؟ برای پاسخ به این پرسش‌ها لازم است، ارتباط هنر را با برخی فرایندهای اساسی زندگی کودکان بررسی کنیم.

هنر و زندگی کودکان

دکتر مرجان لرکیان

دانشگاه تربیت معلم تهران

در این مقاله قصد داریم بر اساس مطالعات مختلف نشان دهیم، هنر چگونه می‌تواند بخش‌های متفاوت فرایند رشد و پیشرفت کودکان را تحت تأثیر مستقیم و غیرمستقیم خود قرار دهد. به این منظور در پنج موضوع زیر، آثار آموزش هنر را مورد ملاحظه قرار می‌دهیم:

- هنر و رشد زیبایی‌شناختی
- هنر و رشد اجتماعی - عاطفی
- هنر و رشد اجتماعی - فرهنگی
- هنر و رشد شناختی
- هنر و پیشرفت تحصیلی

کلیدواژه‌ها: آموزش هنر، رشد کودکان، پیشرفت تحصیلی.

هنر و رشد زیبایی‌شناختی

با بررسی مطالعات جدید در زمینه آموزش هنر به کودکان، می‌توان دید که چگونه ارائهٔ مناسب آموزش هنری در برنامه‌های درسی موجب بهبود رشد زیبایی‌شناختی کودکان می‌شود. یکی از مطالعات چندفرهنگی روی مراکز پیش‌دبستانی، شامل ۲۱۵ کودک کودکستان و ۲۲۸ کودک پیش‌دبستانی نشان داد: کودکانی که فعالیت‌های هنری - دیداری را با راهنمایی معلمان خود انجام داده بودند، در مقایسه با گروه بدون راهنمایی معلم، به رشد زیبایی‌شناختی بیشتری رسیده بودند. هم‌چنین، مشاهدهٔ قوم‌نگارانهٔ دیگری روی ۱۷ دانش‌آموزان شهری پایه‌های سوم و چهارم دورهٔ ابتدایی

در ایالات متحده نشان داد، کودکانی که ابتدا تئاتر را یک تفریح و تقلید قلمداد می‌کردند، به تدریج توانستند بیاموزند که تئاتر دارای ساختارهای تعریف شده‌ای است. این کودکان از طریق ایفای نقش یک بازیگر، یک نقاد و یا یک شخصیت فرهنگی در کلاس تئاتر، توانستند چارچوب‌های نمایش دراماتیک و اهمیت تفسیرهای تئاتری را بشناسند. به این ترتیب می‌توان ادعا کرد که فعالیت‌های مناسب هنری نه تنها رشد زیبایی‌شناختی کودکان را بهتر می‌کند، بلکه سبب ارج‌گذاری آن‌ها به هنر می‌شود.

هنر و رشد اجتماعی - عاطفی

انجام فعالیت‌های هنری توسط کودکان

می‌شود، بلکه در آن‌ها نگرش مثبت و انگیزش ایجاد می‌کند. به گونه‌ای که کودکان از طریق آموزش بین رشته‌ای هنرها، در فضایی تعاملی تر و دانش آموز محور تر، به سطح بالاتری از اشتیاق، انگیزش و مشارکت در یادگیری می‌رسند و در نتیجه ارزش تلاش برای دست‌یابی به پیشرفت را بهتر درک می‌کنند.

معلمان معتقدند فعالیت‌های هنری می‌تواند موجب بهبود رفتارهای دانش آموزان شود. چرا که کودکان انگیزه بالاتری برای خواندن پیدا می‌کنند. این امر به برانگیختن علاقه و رشد عاطفی آن‌ها در پایه‌های گوناگون دوره ابتدایی کمک خواهد کرد.

فعالیت‌های هنری موجب برانگیختن تعامل‌های مثبت اجتماعی در کودکان و ارتقای توانایی اجتماعی شدن آن‌ها می‌شود. از جمله تئاتر یا نمایش موجب ترغیب تعامل میان کودکان و افزایش تعامل اجتماعی مثبت آن‌ها با یکدیگر می‌شود. حتی برخی از مطالعات نشان می‌دهند که دروس انسانی و هنری در مقایسه با دروسی نظیر فناوری، علوم و ریاضیات، تأثیر بیشتری بر رشد اخلاقی، اجتماعی و فرهنگی کودکان دارند.

هنر و رشد اجتماعی و فرهنگی

از طریق آموزش هنر، کودکان می‌توانند با کسب مهارت‌های مناسب ارتباطی به نگرش غیر متعصبانه و مثبتی درباره جامعه دست یابند. کودکان به وسیله فعالیت‌های هنری می‌توانند مهارت‌هایی مانند کار گروهی، بردباری، ارج‌گذاری به آرای افراد مختلف و توانایی ارتباط اثر بخش را کسب کنند. آموزش موسیقی در کودکان موجب کاهش نگرش‌های کلیشه‌ای و دست‌یابی به سطح بالاتری از آگاهی و حساسیت فرهنگی در برابر فرهنگ‌های اقلیتی می‌شود. هم‌چنین فعالیت‌های هنری مانند نمایش و آواز موجب تقویت احساس هویت مبتنی بر فرهنگ‌های سنتی در کودکان می‌شود.

موجب تقویت خودآگاهی، اعتماد به نفس و پذیرش دیگران در آن‌ها می‌شود. نتایج مطالعه‌ای نشان می‌دهد که کودکان در برنامه‌های نمایشی از طریق ایفای نقش و نوشتن داستان توانستند به دیدگاه‌های بهتری درباره خوداظهاری، اعتماد، پذیرش خود، پذیرش دیگران و خودآگاهی دست یابند.

نتایج یک مطالعه فرا تحلیلی که روی ۴۰۰ پژوهش کیفی در عرصه موسیقی، تئاتر و هنرهای دیداری انجام شده است، نشان می‌دهد آموزش هنر از طریق هدایت انرژی کودکان در مسیر فعالیت‌های هنری و محیط آموزشی نظام یافته، باعث می‌شود آن‌ها در مدرسه بیشتر بمانند و علاقه بیشتری به حضور در مدرسه از خود نشان می‌دهند. این امر به ویژه برای کودکان دارای سبک‌های متفاوت یادگیری بسیار قابل لمس است.

متخصصان تعلیم و تربیت کودکان معتقدند، فعالیت‌های هنری نه تنها موجب کاهش نگرش منفی کودکان به مدرسه

سازند.

به یاد داشته باشیم که به قول آیزنر^۱، استاد برجسته و نظریه‌پرداز معاصر در حوزه آموزش هنر: «آینده هر مملکتی در گرو نوع مکانی است که برای رشد و پرورش فرزنداناش تدارک می‌بیند. در تعریف مختصات این مکان، برای هنر باید جایگاه ویژه‌ای قائل شد».

پی‌نوشت

1. Eisner

منابع

۱. کول، ونیتا (۱۳۸۴). برنامه آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان. ترجمه دکتر فرخنده مفیدی. سمت.
۲. مهرمحمدی، محمود (۱۳۸۳). چیستی، چرایی و چگونگی آموزش عمومی هنر. انتشارات مدرسه.
3. Iwai, Kaori(2003). The Contribution of Arts Education to Children's Lives, paper presented at the UNESCO Regional Meeting on Arts Education in the European Countries Canada and the United States of America, Finland.

هنر و رشد شناختی

در میان قابلیت‌های شناختی حاصل از تربیت هنری، شاید بتوان مهم‌ترین آن‌ها را «منطق فضایی» دانست. یک مطالعه علمی در این زمینه نشان می‌دهد که همبستگی معناداری بین سه حوزه زیر وجود دارد:

- گوش دادن به موسیقی و منطق فضایی و مکانی
- یادگیری نواختن موسیقی و منطق فضایی

- نمایش کلاسی و مهارت‌های کلامی

علاوه بر توانایی فضایی، برخی پژوهشگران به بررسی ارتباط میان فعالیت‌های هنری و رشد مهارت‌های کلامی کودکان پرداخته‌اند. آن‌ها دریافتند، کودکانی که تجربه آموزش موسیقی داشته‌اند، در یادآوری مفاهیم عملکرد بالاتری داشته‌اند. هم‌چنین کودکان پس از پایان مشارکت در برنامه هنری، نمرات بالایی در آزمون هوش و خلاقیت به دست آوردند. نمرات آن‌ها در آزمون تفکر خلاقانه، در مقایسه با کودکانی که در این برنامه هنری شرکت نکرده بودند، بالاتر بود.

هنر و پیشرفت تحصیلی

وقتی که هنرها به شیوه‌های معنادار با سایر موضوعات آموزشی پیوند داده شوند، کودکان دوره پیش از دبستان آن موضوعات درسی را بهتر درک می‌کنند و آن مفاهیم به‌طور چشم‌گیری در ذهن آن‌ها باقی و پایدار می‌ماند. برای مثال، آموزش موسیقی نه تنها انگیزه و علاقه به موسیقی، ایجاد می‌کند، بلکه از طریق پیشرفت در آن، کودکان به سایر موضوعها و مفاهیم آموزشی علاقه‌مند می‌شوند. حتی دیده شد کودکانی که در برنامه هنرهای زبانی شرکت کردند، در مقایسه با سایر دانش‌آموزان، نمرات بالاتری در ریاضیات، خواندن و علوم اجتماعی به دست آوردند.

علاوه بر توانایی زبان شناختی، فعالیت‌های هنری موجب ارتقای مهارت خواندن نیز

می‌شوند. کودکانی که فعالیت‌های هنری داشته‌اند، پیشرفت بیشتری در خواندن، نوشتن و ریاضیات به دست آورده‌اند. این کودکان به نمرات بالاتری در آزمون‌های نوشتن، درک مفهومی‌تر از تاریخ و نوشتن روایت دست یافتند.

بنابراین بر اساس مرور برخی مطالعات ملاحظه می‌کنیم که آموزش هنر می‌تواند باعث تقویت رشد زیبایی شناختی، رشد اجتماعی- عاطفی، رشد اجتماعی و فرهنگی، رشد شناختی و پیشرفت تحصیلی کودکان شود. به‌طور کلی می‌توان ادعا کرد که آموزش هنر فایده‌هایی بدین شرح برای کودکان دارد:

- تجارب لذت‌بخش را شکل می‌دهد که موجب ایجاد انگیزش مثبت نسبت به خود و دیگران می‌شود.

- درک سایر فرهنگ‌ها را میسر می‌سازد.

- یادگیری آزمایشی از طریق آزمون و خطا را امکان‌پذیر می‌کند.

- موفقیت‌های بیشتری را در سایر حوزه‌های تحصیلی فراهم می‌آورد.

با توجه به مزایا و آثاری که آموزش هنر برای کودکان ما به همراه دارد، شایسته است جایگاه امن و مطمئنی برای آن در برنامه‌های درسی رسمی در نظر بگیریم. هم‌چنین، به منظور تحقق هر چه بیشتر قابلیت‌های آموزش هنر، ضروری است که آموزش هنر از طریق طرح‌های مناسب آموزشی در دوران کودکی و در مراکز پیش از دبستان به کار گرفته شود. این امر میسر نیست مگر به دست معلمان ماهر و مربیان برجسته و دلسوزی که بر اهمیت آثار این حوزه شگفت‌آور ارج نهند و جایگاه آن را در نظام تعلیم و تربیت ماندگار

شیرین برزین کارشناس پیش دبستانی

کلیدهای آموختن به کودکان درباره خدا

نویسنده: ایریس یاب

مترجم: دکتر مسعود حاجی زاده

تاریخ انتشار: ۱۳۸۸ (چاپ یازدهم)

تعداد صفحات: ۱۸۲

قیمت: ۲۵۰۰ تومان

ناشر: موسسه صابرین

تجزیه و تحلیل قرار می‌دهد و به خواننده کمک می‌کند، برای هر یک از این سؤالات، پاسخ‌هایی در حد نیاز و درک کودکان ارائه دهد.

بخش دوم: نحوه یادگیری کودکان

در باره خدا

این بخش راه‌های متفاوت ارتباط کودکان با خدا را مورد بررسی قرار داده است. در این بخش که ۱۵ فصل دارد، در مورد این که چگونه می‌توان بهترین محیط برای رشد معنوی و مذهبی کودکان را فراهم آورد و از چه عواملی می‌توان برای آموزش درباره خدا استفاده کرد، راه‌های گوناگون و مناسبی ارائه شده است.

بخش سوم: آموزش کودکان درباره خدا

خدا

این بخش به حوزه وسیع‌تری از آموختن درباره خدا پرداخته و در ۱۲ فصل، مراحل رشد معنوی کودک را مورد بررسی قرار داده است. به علاوه، بر این نکته تأکید دارد که کودک در واقع شاگردی در حال یادگیری است؛ شاگردی با آموزگاران متعدد.

بخش سوم به بررسی همه جانبه نقش والدین پرداخته و تأکید کرده است که آموزش مبانی اعتقادی را می‌توان در دوران کودکی شروع کرد.

مطالعه این کتاب را به والدین، مربیان و دانشجویان توصیه می‌کنم.

این کتاب مشتمل بر ۳۹ فصل است و قصد دارد، والدین و مربیان را صرف نظر از هر دین و عقیده‌ای که دارند، با شیوه‌های درست پاسخ‌گویی به پرسش‌ها و مسائل مذهبی کودکان آشنا سازد.

از آن جا که همواره رشد معنوی کودکان مورد توجه اولیا بوده و پاسخ به سؤالات کودکان در مورد خدا، یکی از دغدغه‌های مهم آنان به شمار می‌رود، این کتاب می‌تواند با ارائه رهنمودها و پیشنهادها عملی راه‌گشا باشد.

نویسنده در مقدمه کتاب آورده است: این کتاب از دیدگاه مذهبی خاصی نوشته نشده و هدف آن معرفی روش‌هایی مفید برای شناخت خداوند است؛ روش‌هایی که برای پیروان تمامی ادیان و مذاهب مفید خواهد بود. با این حال پیشنهاد کرده است مطالبی را برگزینیم که با شرایط ما سازگاری دارد.

از نظر مؤلف، کلیدهای آموختن به کودکان در مورد خدا سه بخش اصلی دارد:

بخش اول: سؤالات کودکان درباره خدا

این بخش به سؤالات کودکان درباره خدا اختصاص دارد، سؤالاتی که ممکن است پاسخی برای آنها نداشته باشیم. این بخش در ۱۱ فصل، ۱۱ سؤال مهم و اساسی کودکان را در مورد خدا مورد

با مجله‌های رشد آشنا شوید

مجله‌های رشد توسط دفتر انتشارات کمک آموزشی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وابسته به وزارت آموزش و پرورش تهیه و منتشر می‌شوند:

مجله‌های دانش‌آموزی

(به صورت ماهنامه و ۸ شماره در هر سال تحصیلی منتشر می‌شوند):

- رشد **کودک** (برای دانش‌آموزان آمادگی و پایه اول دوره دبستان)
- رشد **نوآموز** (برای دانش‌آموزان پایه‌های دوم و سوم دوره دبستان)
- رشد **دانش‌آموز** (برای دانش‌آموزان پایه‌های چهارم و پنجم دوره دبستان)
- رشد **نوجوان** (برای دانش‌آموزان دوره راهنمایی تحصیلی)
- رشد **جوان** (برای دانش‌آموزان دوره متوسطه و پیش‌دانشگاهی)

مجله‌های بزرگسال عمومی

(به صورت ماهنامه و ۸ شماره در هر سال تحصیلی منتشر می‌شوند):

- رشد آموزش ابتدایی
- رشد آموزش راهنمایی تحصیلی
- رشد تکنولوژی
- آموزشی
- رشد مدرسه فردا
- رشد مدیریت مدرسه
- رشد معلم

مجله‌های بزرگسال و دانش‌آموزی اختصاصی

(به صورت فصلنامه و ۴ شماره در هر سال تحصیلی منتشر می‌شوند):

- رشد برهان راهنمایی (مجله ریاضی برای دانش‌آموزان دوره راهنمایی تحصیلی)
- رشد برهان متوسطه (مجله ریاضی برای دانش‌آموزان دوره متوسطه)
- رشد آموزش قرآن
- رشد آموزش معارف اسلامی
- رشد آموزش زبان و ادب فارسی
- رشد آموزش هنر
- رشد مشاور مدرسه
- رشد آموزش تربیت بدنی
- رشد آموزش علوم اجتماعی
- رشد آموزش تاریخ
- رشد آموزش جغرافیا
- رشد آموزش زبان
- رشد آموزش ریاضی
- رشد آموزش فیزیک
- رشد آموزش شیمی
- رشد آموزش زیست‌شناسی
- رشد آموزش زمین‌شناسی
- رشد آموزش فنی و حرفه‌ای
- رشد آموزش پیش دبستانی

مجله‌های رشد عمومی و اختصاصی برای آموزگاران، معلمان، مدیران و کارکنان اجرایی مدارس، دانشجویان مراکز تربیت‌معلم و رشته‌های دبیری دانشگاه‌ها و کارشناسان تعلیم و تربیت تهیه و منتشر می‌شوند.

نشانی: تهران، خیابان ایرانشهر شمالی، ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش، پلاک ۲۶۶، دفتر انتشارات کمک آموزشی.

تلفن و نمابر: ۰۲۱ - ۸۸۳۰۱۴۷۸

نیازسنجی برنامه درسی رشته کارشناسی تربیت مربی پیش دبستان

پژوهشی تحت عنوان «نیازسنجی برنامه درسی رشته کارشناسی تربیت مربی پیش دبستان» در سال تحصیلی ۸۹-۱۳۸۸ توسط شورای برنامه‌ریزی تربیت معلم پیش دبستان و ابتدایی دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی و با نظارت سرکار دکتر فرخنده مفیدی اجرا شد.

پژوهش مذکور از نوع پژوهش‌های کاربردی و توسعه‌ای بود که با روش کمی و کیفی، و با استفاده از عمل و کنفرانس دلفی انجام شده است. نمونه آماری این نیازسنجی شامل کارشناسان پیش دبستان، مدیران، و مربیان مراکز پیش دبستانی در ۳۱ سازمان آموزش و پرورش استان (هر استان ۸ نفر)، و اسناد و مدارک مربوط به دوره پیش دبستان بوده است.

برگ اشتراک مجله‌های رشد

شرایط:

۱. پرداخت مبلغ ۷۰/۰۰۰ ریال به ازای یک دوره یک ساله مجله درخواستی، به صورت علی الحساب به حساب شماره ۳۹۶۶۲۰۰۰ بانک تجارت شعبه سه راه آزمایش (سرخه حصار) کد ۳۹۵ در وجه شرکت افست.
۲. ارسال اصل فیش بانکی به همراه برگ تکمیل شده اشتراک با پست سفارشی. (کپی فیش را نزد خود نگه دارید).

نام مجله‌های درخواستی:

.....

نام و نام خانوادگی:

.....

تاریخ تولد:

.....

میزان تحصیلات:

.....

تلفن:

.....

نشانی کامل پستی:

استان: ..... شهرستان: .....

خیابان: .....

پلاک: ..... شماره پستی: .....

♦ در صورتی که قبلاً مشترک مجله بوده‌اید، شماره اشتراک خود را بنویسید:

کد اشتراک: .....

امضا:

- صندوق پستی مرکز بررسی آثار: ۱۵۸۷۵/۶۵۶۷
- صندوق پستی امور مشترکین: ۱۶۵۹۵/۱۱۱
- نشانی اینترنتی: www.roshdmag.ir
- امور مشترکین: ۰۲۱-۷۷۳۳۵۱۱۰ - ۷۷۳۳۶۵۵۶
- پیام گیر مجله‌های رشد: ۰۲۱-۸۸۳۰۱۴۸۲

یادآوری:

- ♦ هزینه برگشت مجله در صورت خوانا و کامل نبودن نشانی و عدم حضور گیرنده، برعهده مشترک است.
- ♦ مبنای شروع اشتراک مجله از زمان دریافت برگ اشتراک خواهد بود.

یافته‌های این پژوهش منجر به تولید مدلی جهت طبقه‌بندی صلاحیت‌های مربیان، بر حسب تلفیق ویژگی‌های نظام آموزشی، عنوان شغلی و کار و وظیفه‌ای که برای مربیان تعریف شده، اقتضات برنامه درسی دوره پیش‌دبستان و برنامه درسی تربیت مربی در این دوره شد. مدل پیشنهادی شامل هفت حوزه صلاحیت مربیان پیش‌دبستان می‌باشد که عبارتند از:

۱. رشد و توسعه کودک
۲. برقراری ارتباط، تعامل و راهنمایی
۳. برنامه درسی و محیط یادگیری
۴. مشاهده، سنجش و ارزش‌یابی
۵. سلامتی
۶. توسعه حرفه‌ای
۷. اجرا، مدیریت و رهبری

این مدل شامل ۶۳ صلاحیت خرد است که در قالب حوزه‌های نامبرده سازماندهی شده و در اعتباربخشی نظری مورد وفاق پاسخگرها قرار گرفته است. (ضریب آلفای کرانباخ ابزار ۰/۹۴۴). داده‌ها بر اساس آزمون آماری مجذور کای در سطح ۰/۰۵ مورد تحلیل قرار گرفته است. در مجموع در کل نتایج بین نظرات کارشناسان، مدیران و مربیان از حیث سمت و شغل و وظیفه‌ای که بر عهده دارند، تفاوت معناداری وجود ندارد. گفتنی است در هر یک از هفت حوزه بین نظرات پاسخگرها از حیث مدرک تحصیلی، تفاوت معنادار وجود ندارد. یافته‌های این پژوهش مبنای اقدامات بعدی شورای برنامه‌ریزی برای تولید برنامه درسی تربیت مربی دوره پیش‌دبستان قرار خواهد گرفت.

اعضای شورای برنامه‌ریزی:

۱. میترا دانشور، مسئول شورا
۲. احمد غلامحسینی، نماینده گروه هماهنگی تربیت معلم

۳. مرتضی طاهری، کارشناس مسئول گروه پیش دبستان دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی.

۴. شیرین برزین، کارشناس گروه پیش‌دبستان دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی

۵. زهرا سادات یاسینی، کارشناس گروه ابتدایی دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی

۶. فاطمه مرصوص، کارشناس مسئول گروه پیش‌دبستان شهر تهران

۷. سیدغلامرضا فلسفی، کارشناس دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی.

درس زندگی

کودکان را نظاره‌گیریم، کودکان ما آینه‌ما

دخترک و پسرکی بازیگوش را می‌بینم که به دنبال هم می‌دوند
گریه می‌کنند، قهر می‌کنند و آشنی می‌کنند به نظرم می‌آید بازی‌های
بیپوده می‌کنند. شاید تصمیم‌گیری و انتخاب را یاد می‌گیرند و روزی بخواهند
مستقل باشند و روی پای خود بایستند

● دخترکی را می‌بینم برجی ساخته است؛ شاید روزی سازنده و طراحی توانگر
شود

● و پسرکی را که بازی‌های دخترانه می‌کند، عروسکش را نوازش می‌دهد
و با آن بازی می‌کند؛ شاید بخواهد روزی پدر مهربان فرزندان باشد.

● کودکی چهار ساله را می‌بینم که به رنگ‌ها جان می‌بخشد و طبیعت را
رنگ می‌کند؛ شاید روزی هنرمندی توانا و چیره‌دست شود.

● و کودکانی را می‌بینم که با چشمانی مشتاق و لب‌هایی از هم باز به تو
گوش می‌دهند و درس زندگی را می‌آموزند.

نگاه کن! حتماً تو هم می‌بینی‌اش. به تو نگاه می‌کند و حرف‌ها و نگاهت را
حریصانه می‌بлед؛ شاید الگویی برای یادگیری از تو را قرا می‌گیرد.

آری، تخم شایدها بارور می‌شود و فردا درخت وجود کودکان امروز
به ثمر خواهد نشست؛ به دست تو مری، مدیر و عاشق کودک.

با طراحی، برنامه‌ریزی و صبر و حمایت

کودکان را دوست دارم.

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله وسلم)

